

● ГАРЯЧА ТЕМА

Коли входите до Софійського собору, перше що Ви бачите — знамените мозаїчне зображення Оранти — Богоматері, що молиться з піднятими руками. Молиться за всіх людей. Ця мозаїка зроблена грецькими майстрами ще в XI ст. Вона завжди вражала всіх, хто її бачив. І попри всі руйнування, пожежі, обстріли продовжує вражати. Може, саме тому ще в давні часи з'явилася легенда, що Оранта своїми піднятими руками зупиняє всі нещастя Києва, береже його. І Місто буде стояти доти, доки стоїть Оранта. Чи багато людей знають, що сьогодні головна мозаїка храму — Богоматір-Оранта — в багатьох місцях уже на кілька сантиметрів відійшла від стіни? Щоденний резонанс від руху транспорту, вібрацій від будівництва неподалік собору і хорошого співу може назавжди позбавити нас цього шедевра! Останнє особливо актуальне в контексті того, що 22 грудня Гуманітарна рада при Президентові України обговорила пропозицію Г. Герман щодо передання собору Софії Київської (початок XI ст.) заповіднику "Києво-Печерська Лавра". Що криється за подібними "ідеями"?

За рішенням Кабінету Міністрів і Міністерства культури й туризму, музеї, що розташовані на території Києво-Печерської лаври: Національний музей народного декоративного мистецтва, Музей книги та друкарства, Музей театрального, музичного та кіномистецтва та фонди Національного музею народної архітектури та побуту України повинні виселитися з території Лаври. Попри численні протести, Янукович та Азаров готують Верхню Лавру до передання УПЦ МП. Для чого приєднувати до Лаврського заповідника ще й Софію? Усе гранично зрозуміло: для того, щоб усе разом подарувати Патріарху Кирилу. Адже зрозуміло, що після передання всіх корпусів Лаври Церкві, заповідник "Києво-Печерська Лавра" стане лише ширмою, яка дозволить отримання бюджетних коштів на утримання монастиря. Зараз УПЦ МП провадить грандіозне будівництво свого центрального собору і для його реалізації не вистачає грошей. Принаймні цим лобісти Церкви пояснюють свої ініціативи відмінити ПДВ для підприємців цього будівництва, виділити для цього 11 млн із бюджету Києва тощо. Після виселення всіх нецерковних структур із Лаври і перенесення центральних структур УПЦ у новозбудований соборний комплекс біля станції метро Либідська, Московський Патріархат вже ніщо не зможе перешкодити оголосити ставропігію (вилучення із УПЦ і пряме підпорядкування Патріархату) монастиря? А це означатиме (у разі передачі Софії Лаврському заповіднику) перехід і Софії у "відання" Патріарха Московського...

Очевидно, що жодна Церква в Україні ні технічно, ні матеріально, ні за рівнем "музейної культури" потенційних доглядачів, не готова утримувати на своєму балансі пам'ятки світового рівня. Це — рівень держави. Зрештою, є світова практика збереження державою пам'яток, внесених до списку ЮНЕСКО, подібних до Софії Київської та Києво-Печерської лаври. І багато Церков миряться із тим, що окремі храми чи монастирські комплекси їм не передаються — вони стали національним надбанням, складовою національної ментальності. Передання церквам таких пам'яток означатиме, що українські платники податків усіх віросповідань фактично мають платити за утримання культової споруди однієї із Церков. Іншими словами — йдеться про нецільове використання бюджетних коштів в умовах відокремлення Церкви від держави.

Фото Олеси Дмитренка

Уперше в незалежній Україні про зміну статусу Софійського собору і передання його УПЦ МП заговорили одразу після першої перемоги Л. Кучми на президентських виборах. Проте новообраному Президентові вистачило мудрості (і розумних радників), щоб не лише вберегти Лаврські музеї, а й надійно захистити Софію статусом "національний" від подальших зазіхань: "Державний історико-архітектурний заповідник "Софійський музей" (м. Київ), надалі іменувати Національний заповідник "Софія Київська" (Указ №587/94 від 11 жовтня 1994 р.).

Вдруге про можливе надання Софії у користування якійсь Церкві заговорили після обрання В. Ющенка Президентом України. На хвилі національно-патріотичного піднесення й озвучування ідеї про необхідність конститування в Україні Помісної Православної Церкви, одразу кілька Церков заявили про своє бажання інколи проводити там служби (навіть почергово). Щоб не викликати міжцерковної напруги, навіть "мала" чи "тепла Софія" (трапезна біля головного собору) не була передана для богослужіння нікому. Фактично було збережено status quo собору і заповідника. Обмежилися лише проведенням у Софійському соборі "Молю за Україну" за участі членів Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, та деяких інших державних заходів на подвір'ї заповідника, головню в День Незалежності.

Нинішня влада не хоче враховувати досвід попередників. Влітку ми вже були свідками гарячої дискусії щодо Софійського заповідника, коли через забудову кварталів

навколо заповідника пам'ятку ледь не викреслили зі списку ЮНЕСКО. На тлі цього скандалу якимось непоміченим залишилося прохання УПЦ дозволити проводити у Софії щоденні молитви, оскільки храм "є перш за все молитовним будинком"...

Наприкінці грудня 2010 року Святійший Патріарх Філарет звернувся до Президента України В. Януковича та Прем'єр-міністра М. Азарова з проханням не змінювати підпорядкування Національного історико-культурного заповідника "Софія Київська".

Раніше УПЦ Київського Патріархату неодноразово зверталася до держави з проханням про надання права звершувати богослужіння у храмах заповідника "Софія Київська". Постійна відмова держави мотивувалася можливим виникненням міжконфесійного протистояння.

"Тому зміна підпорядкування заповідника "Софія Київська", а тим більш — передача його храмів чи приміщень у користування УПЦ МП — пише Патріарх Філарет — викличе обурення серед вірян та прихильників Київського Патріархату, посилює міжконфесійне протистояння, може призвести до акцій протесту".

Щодо надання храмів і приміщень "Софії Київської" у користування, то на переконання Предстоятеля Київського Патріархату таке рішення може бути прийняте лише якщо буде надано право почергового богослужіння для УПЦ МП та УПЦ КП, або після утворення в Україні єдиної Помісної Православної Церкви.

Євген БУКЕТ,
за матеріалами Інтернет-видань

ХТО ВЕДЕ СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ?

3

КРИМ БЕЗ "КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ"

7

ШЕВЧЕНКІАНА

8-9

МУЗИКА ОЛЕКСАНДРА ЯКОВЧУКА

11

З ВАМИ СВІТЛАНА КОРОНЕНКО

15

УКЛОНИМОСЯ ПЕТРУ БАГАТОСТРАЖДАЛЬНОМУ

Станіслав ЗМІЄВСЬКИЙ,
м. Одеса

Син козацької вдови Петро Калнишевський у восьмирічному віці потрапив на Запоріжжя. Там він навчався у школі при січовій Покровській церкві, згодом пройшов шлях від зброєносця джури до кошового отамана. Це під його керівництвом запорізькі козаки уславилися мужністю у російсько-турецькій війні 1768—1774 рр. 1770-го за особливі заслуги в боях проти турецьких військ усьому Війську Запорізькому було оголошено подяку за відвагу, а отамана нагородили найвищою нагородою імперії — орденом Андрія Первозванного. А 5 січня 1771 року Катерина II видала указ, яким “за отличные в прошлую и нынешнюю кампании храбрые противу неприятеля поступки” пожалувала П. Калнишевському золоту медаль, оздоблену діамантами, із власним портретом.

Та коли загроза з боку Кримського ханства відпала, за наказом імператриці, яку Тарас Шевченко охрестив “вража мати”, царське військо 1775 року захопило, пограбувало і щент зруйнувало ненависну для неї Запорозьку Січ. Калнишевського заарештували і наприкінці липня 1776 року заслали на довічне ув'язнення до Соловецького монастиря. Там кошовий отаман був по суті живцем замурований у камері Прядильної башти, як у кам'яному мішку. 1801 року за загальною амністією царя Олександра II був помилуваний і 110-річний П. Калнишевський. Але він, не без іронії подякувавши за звільнення, відмовився від дарованої йому “волі” і попросив дозволу дожити віку в обителі, до якої за 25 років встиг звикнути. Там він на 113 році життя і помер 12 листопада 1803 року.

Заслуги Петра Калнишевського перед Україною неоціненні. Він першим запровадив масштабне хліборобство на степовому просторі Південної України. Коли російські поміщики стали переселяти на українські землі своїх кріпаків, він вирішив на протидію їм швидко заселити їх козаками. Для цього створив

2011 року виповнюється 320 літ з дня народження останнього кошового отамана Запорозької Січі, славетного державного, політичного і дипломатичного діяча, талановитого полководця Петра Калнишевського. року Помісний Собор благословив приєднати праведного Петра Багатостраждального (Калнишевського) до лику святих.

на Запоріжжі нову соціальну групу — посполитих, людей цивільних, що займалися ремеслом, хліборобством і торгівлею. Результат не забарився. Його попередник на посаді кошового отамана Григорій Федорів (Лантух) запевняв російських урядовців, що запорізькі хліб не вироснуть, та його в степу й мало родить. А за кошівства Калниша на Запоріжжі стали говори-

ти: “Як був кошовим Лантух — не було чого всипати у лантух, а як став кошовим Калниш, то з'явилися паляниці, корж і книш”. Завдячуючи йому, Україна з тих пір стала справжньою “житницею Європи”.

А ще кошовий отаман приділяв велику увагу розвитку культури та духовності. Його коштом було споруджено багато храмів, зокрема, церкви у Лохвиці, у Ромнах, у його зимівнику (нині село Петриківка). П. Калнишевський щедро обдаровував храми коштовними іконостасами, образами та книгами. У музеї його рідного села Пустовійтівка на Сумщині й досі зберігається Євангеліє, опрацьоване сріблом та оздоблене коштовним камінням, яке він подарував спорудженій ним церкві Святої Покрови.

День народження Петра Калнишевського не відомий, його прийнято відзначати 12 липня, на День святих апостолів Петра і Павла; а день пам'яті — 14 жовтня, на свято Покрови Пресвятої Богородиці, яке водночас є Днем

українського козацтва. Його земляки із Сумщини щорічно вшановують пам'ять кошового отамана в день святої Трійці. Низка громадських організацій, зокрема Благодійний фонд імені Петра Калнишевського, виступили з ініціативою оголосити 2011 рік роком Калниша, як із любов'ю називали кошового отамана в народі. Фонд звернувся з цією пропозицією до Віктора Януковича.

Хочеться вірити, що 320-річчя П. Калнишевського буде широко відзначене повсюдно не лише українським духовенством та козацтвом, а й національно свідомою громадськістю. А чи вислать духу в наших державних мужів, не оглядаючись на Москву, вшанувати нашого українського святого, звитязного лицаря Петра Калнишевського на найвищому рівні? Адже не секрет, що державі-спадкоємиці царської і комуністичної імперії не до шмиги історична правда про незліченні кривди, завдані українському народові. Ми, зокрема, маємо пам'ятати, як і по смерті Калниша його мучителі продовжували глумитися над останками в'язня Соловків. Його могила було знищено, а цвинтар, де він похований, за радянських часів зорали і перетворили на город.

За сімома замками, у спецхранах зберігають і нині наші північні “братолубні” сусіди архів Петра Калнишевського, про існування якого довідалися не втомні пошуковці українських історичних реліквій та пам'яток. Повідомляючи про це відкриття, редактор журналів “Нова Січ” і “Музеї України” Віктор Тригуб зауважив, що доступними для наших істориків ці скарби хіба що тоді, коли в Росії до влади придуть розумні, освічені люди,

які знімуть гриф секретності... А поки що годі сподіватися, що міністр закордонних справ, прем'єр-міністр чи президент України зважаться порушити це питання під час своїх уклінних відвідин Білокам'яної.

Доречно згадати, що був у нашій новітній історії невеликий відрізок часу, коли державна влада підкреслено демонструвала свою любов і повагу до постаті Петра Калнишевського. Було це за прем'єрства і президентства Віктора Ющенка, який вважає легендарного Калниша своїм предком. З його ініціативи на батьківщині кошового отамана у Пустовійтівці 2006 року було споруджено дерев'яну Троїцьку церкву, а наступного року створено державний історико-культурний заповідник “Посулля” (так звуться ці землі довкола річки Сули). До меморіального комплексу П. Калнишевського, окрім храму та сільського музею, увійшов і пам'ятник кошовому, встановлений 1991 року. Саме біля нього на Сумщині щороку проводять “Калнишеву раду” — козацьке свято з молебнем, урочистою ходою, козацькими розвагами, концертами.

Відвідини Віктором Ющенком Пустовійтівки та Соловків було закарбовано у документальних стрічках “Повернення Петра Калнишевського” та “Лицар Дикого поля”. Хотілося б цього року побачити свіжі роботи кінодокументалістів, присвячені П. Калнишевському. І щоб постать його не застували наші чиновники високого рівня, як то було у згаданих стрічках. Але, мабуть, марно сподіватися, що байдужі до козацької слави зросійщені наші телеканали таку стрічку замовлять. Розраховувати можемо хіба що на аматорські відеосюжети, зняті ентузіастами з козацького середовища.

Про те, як активізують діяльність із нагоди 320-річчя Петра Калнишевського осередки ВУТ “Просвіта” розкажуть згодом його очільники. Я ж хочу навести тут лише один конкретний приклад. Одеські просвітяни у переддень року Калниша вирішили нагадати місцевому керівництву про обіцянку відкрити в місті 2009 року пам'ятник кошовому отаману Запорозької Січі. Ініціював це тодішній губернатор Микола Сердюк. За рішенням міськради було проведено конкурс на кращий проект. Переможцями було визнано київських скульпторів Петра Дроздовського, Миколу Обезюка і архітектора Анатолія Гайдамаку, які

запропонували зобразити отамана верхи на коні, із пікою і козацьким стягом. Передбачалося, що пам'ятник буде встановлено на розі проспектів Шевченка й Гагаріна. Нічогісінько з того не зроблено, натомість саме в цей час було встановлено пам'ятник Катерині II — найлютішому катові українського народу.

Просвітяни зажадали від обласного й міського керівництва, щоб ті поінформували громадськість, як і коли будуть виконані власні рішення про встановлення пам'ятника кошовому отаману.

Усвідомлюючи, що для реалізації цього задуму в період економічної кризи важко знайти необхідні асигнування, вони рекомендують невідкладно розпочати збір пожертв на спорудження пам'ятника, а 2011 року провести урочисте закладення монумента. На їх погляд, було б дуже доречно назвати одну з вулиць чи площ міста ім'ям Петра Калнишевського, який багато доброго зробив для Причорномор'я. Але важко сподіватися, що нинішнє “регіональне” керівництво Одеси піде на це. Воно нещодавно навіть оголосило про намір перейменування вулиці Івана і Юрія Липи на Пилипа Орлика, вважаючи і цих українських патріотів своїми ворогами.

Розмірковуючи над тим, яким би хотілося бачити рік Калниша, радив би всім ознайомитися з досвідом його земляків. Уже на шляху до села Пустовійтівка на трасі “Київ—Суми” кожного зустрічає символічний знак у вигляді трикутника, на якому зазначено: “До с. Пустовійтівка — 2 км, до Запорізької Січі — 511 км, до Соловків — 1551 км”. Отак поєднані три знакові точки на землі, пов'язані водино долею лицаря Дикого поля Петра Калнишевського. А неподалік, біля монумента П. Калнишевському, щорічно в день святої Трійці влаштовується велелюдна Калнишева рада. Кілька років тому це народне гуляння

стало всеукраїнським. Спочатку, як це заведено у козаків, відбувається молебень у Троїцькому храмі, потім — народні збори з виступами промовців, співом кобзарів. Тут же за традиційним обрядом посвячують юнаків у козаки. Щоправда, люльки вони не розкурюють, а от ударів нагайкою не минуть. А ще в програмі свята — козацькі забави, концерти найкращих фольклорних гуртів із різних областей, ярмарок, на якому продають свої вироби майстри народної творчості.

Мешканці славнозвісної Петриківки на Дніпропетровщині, що у славі України на весь світ своїми диво-розписами, теж вважають засновником і найпершим покровителем свого селища Петра Калнишевського. В музеї села, що більше схожий на картинну галерею, кожного, хто переступає поріг, зустрічає обрамлений квітами величний образ кошового отамана. На честь гетьмана петриківці теж влаштовують народні гуляння.

У Донецьку є своя високодуховна українська оаза, що зветься Братством святого праведного Петра Калнишевського, яке діє при однойменній парафії Української Православної Церкви Київського Патріархату. На його рахунок безліч різноманітних патріотичних заходів. У рік Калниша вони проведуть і молебні, і урочисту ходу, і виставки та концерти влаштують, бандуристів послухають. Їхній храм прикрашають ікони, виконані в дусі традиційного українського іконопису. А моляться братчики за полеглих козаків і за відновлення козацтва, яке завжди було захисником України і християнства, перед образом свого небесного заступника. Ікону “Святий праведний Петро Калнишевський” на їхнє замовлення два роки тому написав донецький митець Тарас Носар.

Не виключено, що й інші сучасні іконописці, яких чимало у Львові, Києві, Миколаєві, теж цього року звернуться до образу святого Петра Багатостраждального, і їхні твори прикрасять церкви. Це буде невеличка дешиця на знак нашої вдячної відплати йому за споруджені ним колись храми і шедри його дари церквам.

Сподіваюся, що започатковану сьогодні розмову про те, як нам гідно відзначити 320-річчя Петра Калнишевського, продовжать наші читачі. Як на мене, то вшановувати його найдоречніше 12 липня, тобто у день апостолів Петра і Павла. Водночас варто було б відродити і прадавній народний звичай, влаштувавши після молебню пригостання мандриками. Так називаються спечені на сковорідці пампушки, виготовлені з сирі, сметани та яєць. Ними, за народними переказами, харчувалися святі апостоли Петро і Павло, мандруючи світом. Одного разу зозуля вкрала з торбинки Петра мандрику, а коли стала їсти, то подавилася. Тож і кажуть завше, що на Петра зозуля мандрикою подавилася, бо кування цієї пташки вже не чути.

Дозвольте завершити цю розмову словами, винесеними у заголовок: уклонімося Петру Багатостраждальному (Калнишевському)! Усім своїм життям та боротьбою він доводив, що можна уярмити тіло, але не можна уярмити душу.

МУЗИКА, ЩО ЗДАТНА ОЗДОРОВИТИ НАШЕ СУСПІЛЬСТВО

Нині є вже багато досліджень, які переконливо доводять, що українська народна музика, зокрема обрядового кола (особливо гайвки), надзвичайно благотворно впливає на здоров'я, гармонізує людину і довкілля. Подібна дія і класичних творів Моцарта, Березовського, Леонтовича... Нещодавно наш кореспондент мав змогу переконатися, що таку музику створюють і деякі сучасні українські композитори, зокрема лауреат багатьох престижних вітчизняних і міжнародних премій Олександр Яковчук.

Після справжнього потрясіння від його авторського концерту із промовистою назвою “Серцем лину в Україну” в НМАУ ім. П. І. Чайковського, під час якого відбулися дві світові прем'єри композитора, захотілося більше дізнатися про нього.

● НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ

Галина МОЙСЕЄВА

Зростав Сашко у музичній родині на Поділлі. Батько — вчитель історії — Микола Яковчук грав на гітарі, мати — лікарка — мала музичну освіту, багато пісень знала бабуся Явдоха. І сам хлопчик співав у шкільному хорі. Та музичним “премудрошам” у Кам'янець-Подільській музичній школі навчався лише півроку. Але це не завадило йому вступити до Хмельницького музичного училища, у якому провчився тільки три курси, бо був прийнятий до Київської консерваторії у клас композитора Анатолія Коломійця, учня ушавленого Левка Ревуцького.

Та попри непересічні здібності, шлях молодого митця не був легкий. Заробляючи на життя, ще студентом чотири роки співав у хорі оперної студії Київської консерваторії. Потім працював музичним редактором на Українському радіо, чотири роки завідував музичною частиною Київського “Молодого театру”. Не відмовлявся від замовлень написати музику до спектаклів (“За двома зайцями”, “Сватання на Гончарівці”, “Три сестри”); залюбки творив для дітей (“Пригоди Аліси

в країні чудес”, балет “Пригоди у Смарагдовому місті”), написав багато естрадних пісень.

Але, за висловом доктора філософії в галузі мистецтва Валентини Кузик, на чільному місці у творчості Олександра Яковчука завжди були теми філософського й соціального звучання. (Опера “Незабутнє” за повістю Олександра Довженка, народна феєрія “Сім слів Малахія” за Миколою Кулішем, симфоніа-реквієм “Тридцять третій” на вірші Василя Юхимовича, де вперше прозвучало трагічно прозвучала тема Голодомору, симфонія “Біоритми Чорнобиля”, яку він написав одразу після трагічного вибуху.

Та створюючи музику, Олександр ще зі студентських років, за першої-ліпшої нагоди, і в Україні й у колишній Югославії (де наприкінці 80-х він працював в опері міста Нові Сад) збирав і записував зразки українського фольклору. Зараз їх у доробку композитора понад півтори тисячі.

У 1990-х Олександр разом із дружиною Надією (чудовою піаністкою) та трьома дітьми виїждять до Канади. Там вони працюють педагогами у музичних закладах Торонто, навчаючи юних музикантів, зокрема і з українських родин.

Олександр жив надією про-

Фото Євгена Букета

Олександр Яковчук — гість редакції “Слово Просвіти”

демонструвати канадській аудиторії високий художній і композиційний рівень сучасної української музики. Однак це було майже нездійсненно. А в музичних колах уже починають говорити про “роки мовчання” композитора. Але тим часом Олександр Миколайович багато працював. Він просто не показував своїх творів. У той період з'явилися понад 200 нових обробок народних пісень, Літургія св. Іоана Златоустого, духовний концерт “Які любі оселі Твої”, шість псалмів.

У Канаді відбулося багато камерних і хорових концертів Олександра Яковчука. Однак саме тут прийшло розуміння, що реалізувати себе у великих проєктах він зможе лише в Україні. Тож, починаючи з 2005 року, Олександр щороку приїждить до Києва, бере участь у престижних музичних фестивалях. Його твори виконують знані хорові колективи, записують на компакт-диски... А 2009 року композитор назавжди повертається в Україну

і починає викладати на кафедрі композиції Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Поневіряння по світах лише зміцнили переконання: Україна — головне джерело його натхнення, вона назавжди у його серці, без Батьківщини його музика ледь живе.

А під час дійства, з якого ми почали розмову, прозвучали: хоровий концерт “Які любі оселі твої” (світова прем'єра), “Літургія святого Іоана Златоуста” (перше виконання у Києві) й кантата на вірші Тараса Шевченка для солістів, мішаного хору й ударних “Тече вода в синє море” (теж світова прем'єра) у неперевершеному виконанні камерного муніципального академічного хору “Хрещатик” під орудою заслуженого артиста України Павла Струця (солісти Оксана Дондик, Марія Соломін, Юлія Левченко, Віталій Пальчиков, Володимир Палеев). І як слухач, що сприймає музику серцем, маю сказати про свої враження від концерту: кожен із названих творів повертає рівновагу, гармонізує душу, тіло та підносить і зв'язує наш Дух із вищими сферами. Що, власне, і дає нам здоров'я — духовне, душевне й фізичне.

...Того вечора я мала завдання побувати на ще одному заході, що починався також о 18 годині у столичному Будинку вчителя. Тож вирішила: послухаю перший твір композитора і — бігом далі. Але заворожена музикою, що несе істинну духовність, не змогла підвестись із місця до останньої ноти останнього твору..

Упевнена, що такі чи подібні враження винесли й інші слухачі (і професійні музиканти, і неофіти), недарма ж вітали композитора та виконавців його творів гучними оплесками.

Музика Олександра Яковчука допоможе нам жити в гармонії з собою і світом. І якби ця чи подібна музика сучасних українських композиторів частіше звучала у наших концертних залах, по радіо, на телебаченні, під час свят і врочистостей, то наше суспільство швидше б оздоровилося і фізично, і морально.

ЯК ЗНИЩЕНО ХРЕСТ НА МОГИЛІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА (спогади)

Жандарми біля могили Тараса Шевченка. 1914 р.

Іван ДУБИНЕЦЬ

Це було 1924 року. В місті Корсуні, тоді адміністративному центрі Шевченківської округи, до якої належав і Канівський район, у червні-липіні відбувалися двомісячні вчительські курси педагогічної перепідготовки. На ці курси зі всіх районів округи прибуло 50 учителів — чоловіків і жінок, переважно молодшого віку. Серед тих молодих учителів-курсантів був і я.

Це були часи, коли на господарчому фронті після світової, визвольної і громадянської воєн та великої руїни після них, заліковували рани, а все господарство відбудовували, доганяючи рівня передвоєнних часів. Особливо швидко тоді відбудовувалось сільське господарство, велику роль у чому відіграла українська кооперація — Споживча, Кредитова, Сільськогосподарська, Виробнича. Це були перші роки Нової Економічної Політики (НЕП).

Українська визвольна боротьба була закінчена, але замість Української Народної Республіки постала Українська Соціалістична Советська Республіка. У перші роки її існування для українського народу нічого особливо лихого не відчули. Бо на національному відтинку праці все те, що розпочалося за часів Центральної Ради-Гетьманату-Директорії, продовжувало розвиватися. Це були часи буйного розвитку всіх видів і форм українського національно-культурного відродження, починаючи від Академії наук та високих шкіл і закінчуючи сільськими початковими школами та Селянськими будинками (“Просвіта” в районних центрах) і Хатами-читальнями (“Просвіта” по селах).

Тоді здавалося, що не так уже і зле, що ми маємо Соціалістичну Советську Українську Республіку. Молода сільська інтелігенція, в тому числі й молоді вчителі, політично були мало розвинені, основних ідей національно-визвольної боротьби вони добре і не зрозуміли, захоплювалися культурно-освітніми формами праці. До совєтської влади ставилися більш ніж лояльно. Старше покоління, учасники визвольних змагань у тих умовах вбачали великі можливості, крім культурно-освітньої, також і національно-політичної роботи, тому робили деяку переоцінку поглядів на совєтську владу і щиро взялися до національно-культурницької праці і теж лояльно ставилися до совєтської влади.

Серед місцевих керівників совєтського адміністративного і партійного комуністичного урядування було багато українських патріотів, вони намагалися втягти якнайбільше української інтелігенції до кому-

ністичної партії, і це їм тоді вдавалось.

Тож тоді в Корсуні керівником округового відділу Народної освіти був український комуніст Нагорний (пізніше знищений), інспектором соціального виховання — енергійний і здібний молодий учитель, теж кандидат у Компартію, Шульга.

Із головних дисциплін курсів нашої педагогічної перепідготовки в Корсуні були: історичний і діалектичний матеріалізм, основи соціального й комуністичного виховання молоді, методи антирелігійної пропаганди, методика комплексного навчання в трудовій школі (тоді всі початкові школи називалися трудовими).

Курси містилися в будинку Корсунського педагогічного технікуму, де в окремих залах курсанти мали гуртожитки (ліжка і своя постіль). Харчування було безкоштовне в студентській їдальні за рахунок Окрнар-освіти. Час вчителі-курсанти проводили весело. Так, після денних лекцій ішли на річку Рось в парк (колишній маєток княгині Лопухіної).

Якось у кінці липня керівник наших курсів запропонував нам узяти участь у маніфестаційному святі на могилі Т. Г. Шевченка з приводу відкриття пам’ятника Шевченка замість хреста, що стояв на могилі поета раніше.

Охочих до такої цікавої екскурсії було коло 30 осіб, більш молодших, бо то від Корсуня до Канева треба було йти пішки туди й назад, бо транспорту нам не дали. Наймати ж підводи ми не хотіли. Свято було призначено на недільний неробочий день. Щоб потрапити до

Канева на 10 ранку, ми мусили вийти з Корсуня ще в суботу звечора. Та й вночі мандрувати краще, бо вдень спека.

Провідниками цієї мандрівки зголосилися стати кілька вчителів із Канева та його околиць, бо майже всі інші ніколи не були на могилі Шевченка і не знали дороги. З собою захопили лише необхідні речі й деякий харч.

Вийшовши за Корсунь, більшість із нас пороззувалась і ми помандрували польовими ґрунтовими шляхами і стежками поміж достигаючою пашнею, луками, лісками та селами. Йшли всі разом, розтягнувшись у довгу, як колись було прочани, валку. Співали пісень, розповідали байки, різні пригоди, іноді спочивали, але не засиджувались. Так майже цілу ніч прямували через Мартинівку, Степенці та ще якісь села до Канева. В дорозі кілька осіб забили ноги і, не бажаючи їх самих залишати, ми мусили зменшити темп, тож трохи припізналися з прибуттям до Канева.

У дорозі всі стомилися, зголоділи і відчували велику спрагу. Вирішили зайти спершу до Канівської трудової школи, директором якої був Смоль-Стоцький. Там добре помилися, нас трохи підгодували, напилися з великого казана, що нагріли на подвір’ї школи, чаю і ще більше припізналися. Коли прибули до Чернечої гори, то маніфестаційне свято вже розпочалося.

День був сонячний. Уся Чернеча гора була заповнена людьми в легкому літньому вбранні. Під берегом на Дніпрі стояло два пароплави, якими на цю маніфестацію спеціально приїхали кияни на чолі з усякими офіційними адміністративними, партійними, науковими й культурно-освітніми представниками міста. Під самою горою стояло кілька заплених авт — то приїхали представники влади з Корсуня. Стояли під горою і кілька десятків кінних підвід — то з околиць сіл поприїздили вчителі з учнями та селяни. Перед маніфестацією навколишнім селянам було оголошено про день свята, тому так багато прибуло селян, яким був близький і рідний Т. Г. Шевченко і ця Чернеча гора з останками поета.

Коли ми по траві навпростець піднялися на саму гору, то побачили, що навколо вершини гори і могили поета стояв колом натовп людей, а зсередини кола, з трибуни, лунали слова урочистих промов різних урядових представників. Замість колишнього хреста, що свого часу українськими патріотами був

поставлений на могилі, тепер був примітивний кам’яний п’єдестал, а на ньому трохи більший від нормальної величини людини дуже бідний бронзовий бюст Великого Кобзаря, що його на власні кошти і за проектом місцевого аматора відлили на Городищенському цукровому заводі робітники.

Знятий із могили і розбитий на шматки колишній хрест валявся по схилах гори. Дрібніші шматки того хреста вчителі й селяни підбирали й ховали по кишенях як реліквію собі на згадку, а більші шматки хреста дробили і теж розбирали.

На нас, учителів, це справило страшне й неприємне враження, і ми ділилися між собою думками: “То для чого ж було так по-варварськи вчиняти з хрестом, коли його можна було зберегти в якомусь музеї, бо це ж дорога згадка для українців? Хіба то пам’ятник отой бюст, що швидше нагадує карикатуру на поета? Хіба не могли зробити вже кращого пам’ятника за державні кошти? Чи не кращим був отой, тепер побитий і розкиданий по схилах гори, хрест? Це ж знущання з самого Шевченка”.

Ми хоч не бували раніше на могилі Шевченка, але знали, що і на самому хресті, і на тій скромній огорожі навколо могили Шевченка було тисячі автографів відвідувачів цієї великої української святині. Між ними й імена невідомої української молоді, й імена великих українських громадсько-політичних діячів, письменників, митців тощо. І всіх нас те, що ми побачили, вразило, неначе обухом по голові. Наші голови від цього протверезіли і ми зрозуміли — яка велика різниця між говорінням і ділами совєтської влади.

Дехто з нас слухав продовження маніфестаційних промов, але більшість розсипалася по горі між людьми. Заховавши й собі, як реліквію, шматочок того зруйнованого хреста, ми з Чернечої гори дивилися на Дніпро, на далекі простори Полтавщини і переймалися настроями з “Кобзаря” Шевченка, коли й він перебував ще живим тут та писав свої вогненні слова людської правди...

До Корсуня поверталися того ж дня, але вже невеличкими групами. Веселого настрою, що був, коли йшли на маніфестацію, вже не було. Та й у Корсуні на наших курсах майже не було згадки про цю подію. Ця подія для нас була дуже гірка, тож про неї не хотілося згадувати.

Ще одна цікава подія з життя наших курсів також дуже вразила.

Барельєф Т. Г. Шевченка із хреста на Шевченковій могилі

Нагорний, керівник окружного відділу народної освіти, закликав на ці курси свого доброго приятеля-композитора Давидовського — совєтською владою не визнаного, бо у його репертуарі були ліричні, українські патріотичні та релігійні композиції, а нічого не було нового — “революційного”.

Давидовський із нас організував чудесну хорову капелу. Капела розучувала багато пісень, і між ними поему Шевченка (муз. Лисенка) “Іван Гус”. Хотілося після закінчення курсів об’їхати районні центри Шевченківщини і там дати хорові концерти. Найсильнішою точкою програми капели була, звичайно, поема “Іван Гус”, бо в нас були чудові чоловічі голоси, а поема співається винятково чоловічими голосами.

Під кінець курсів ми дали пробний концерт, на якому публіка від задоволення шаленіла. Але... Корсунський партійний комітет (Агітпроп) запропонував Давидовському викинути з репертуару “Іван Гус”! Після цього наші плани про поїздку з концертами провалилися. Заборона совєтською владою співати “Івана Гуса” була для нас другим обухом по голові.

По закінченні курсів педагогічної перепідготовки всі вчителі, хоч і прослухали вперше курс історичного й діалектичного матеріалізму, поверталися вже більш політично грамотними, але не з тої політграмоти, що хотіли керівники самих курсів...

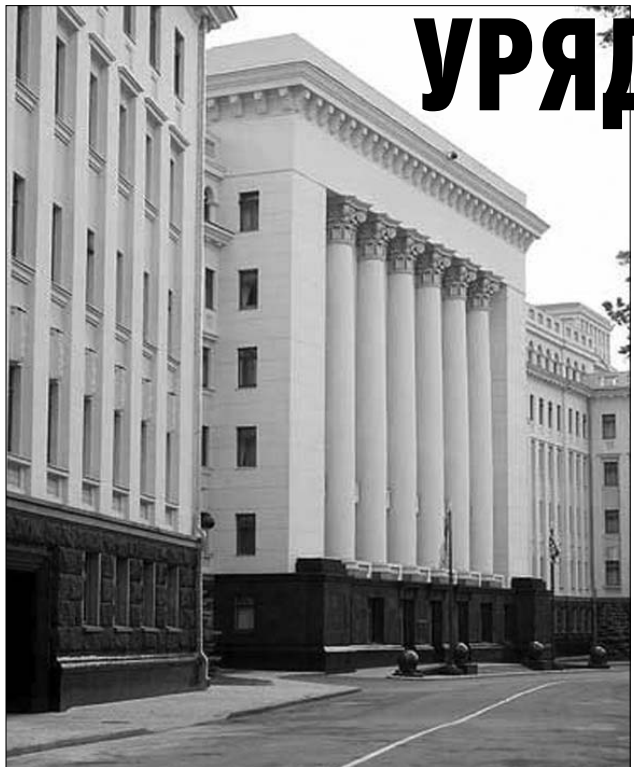
За кілька років сором і ганьба за такий пам’ятник Шевченкові дійшли і до верхів. І от за авторства скульптора Манізера в Каневі на Чернечій горі замість того примітивного бюста було поставлено величавий пам’ятник Шевченкові. Того пам’ятника я не бачив. Але бачив його копію і був свідком урочистого відкриття тої копії.

У Києві університетові, вулиці коло нього (колишньому Бібіковському бульварові) і паркові напроти університету (колишній Миколаївський) було присвоєно ім’я Т. Г. Шевченка. У тому парку на місці пам’ятника Миколі І, що катували засланню Т. Г. Шевченка, було поставлено пам’ятник Кобзареві. Це вже було в ті роки, коли Київ знову став столицею України.

На відкритті пам’ятника промовляли представники українського совєтського уряду і партії та представники наукових і мистецьких установ. Було гірко слухати, що в Києві, в самій українській столиці й на відкритті пам’ятника тої людини, що найбільше боролася за волю України і все своє життя за неї віддала, і яку так “шанують” представники совєтської влади всі промови — Гречухи, Корнійця, Бурмистенка й інших перекладалися російською мовою, хоч ті особи добре знали українську. Навіть Корнійчук говорив російською мовою, тільки поет Бажан промовляв українською.

Я тоді слухав зі своїми близькими друзями ті промови, згадував подію відкриття пам’ятника в Каневі 1924 року і думав, що це знущання з Шевченка тих, хто є “сміття й грязь Москви”.

Найвідоміша робота С. Григор'єва —
теперішня Адміністрація Президента України

УРЯДОВИЙ АРХІТЕКТОР СТОЛИЦІ

Дмитро МАЛАКОВ,
старший науковий співробітник
Музею історії Києва

Минулого року столичне видавництво “КИЇ” презентувало в “Українському Домі” книжку автора цих рядків, яка вийшла в серії “Бібліотека Музею історії міста Києва” і називається “Архітектор Григор'єв. Київський спадок”. Видання здійснено, завдяки сприянню та фінансовій підтримці директора VD MAIS Володимира Олександровича Давиденка. Книга має промовисту присвяту: “Повертаємо із забуття”. Останнє пояснюємо: десятки років ім'я Сергія Григор'єва залишалося поза увагою істориків і мистецтвознавців, бо восени 1943 року зодчий назавжди покинув Київ, не сподіваючись на кращу долю по поверненні радвлади. І через те, що був на окупованій території, і через те, що “багато знав” у 30-і роки.

Лише 1997 року в додатковій частині біографічного довідника “Мистецтво України” вміщено коротку згадку про Сергія Володимировича (а не Вікторовича) Григор'єва і вказано дату смерті: 7 листопада 1943 року. І хоча насправді він прожив ще тридцять два роки, але ж, мабуть, комусь хотілося, щоб життя київського зодчого скінчилося на другий день після визволення Києва з-під нацистської окупації...

Отже, про те, що було насправді. Сергій Вікторович Григор'єв народився 28 лютого 1896 року в Харкові. 1928 року закінчив архітектурний факультет Харківського художнього інституту, вже маючи авторські роботи. То був час розбудови нової української столиці, доба індустріалізації. Тоді за проектами С. Григор'єва споруджували найрізноманітніші об'єкти, як-от багатоквартирні житлові будинки в Харкові, Запоріжжі, Софіївці, житлові комплекси — робітничі кооперативи для промислових гігантів у тому ж Харкові, Донецьку, Дніпропетровську та Маріуполі, амбулаторія в Кадіївці, робітничий університет у Ровеньках для “Цукробуду” — електростанція в Сумах, клуб і жомосушарка в Бурині, деревообробна фабрика в Луганську, електрозавод у Харкові. Усе це — у 1925—1932 роках.

Коли 1927 року в Криму стався руйнівний землетрус, С. Григор'єв відбудовував та реконструював будинки відпочинку в Ялті, а в Алушті — готель із цілком ще тоді природною татарською назвою “Яли-Бахча”.

Звичайно, все це будувалося в економічному стилі конструктивізму, поширеному в усій тогочасній Європі. Але С. Григор'єв неодмінно додавав фасадам проєктованих ним житлових будинків рис українського бароко — в обрисах фронтонів, обрамуванні вікон тощо. Найкращі його роботи в Харкові — житлові будинки на вул. Чернишевського, 88, Сумській, 110.

Будуючи соціалістичний рай для трудящих, більшовицька влада не забувала й про себе. 1932 року С. Григор'єв бере участь у конкурсі проєктів дачі Раднарком у УСРР у Гайдарах, будує на урядовій дачі так званий павільйон-кабінет та кухню-ідальню.

Маючи великий досвід із проєктування та будівництва різних за призначенням споруд, здобувши незаперечний авторитет, С. Григор'єв 1933 року виконує проєкт перепланування та реконструкції центральної частини та магістралей Харкова. Того ж року за його проєктом перебудовано собор на Святих Горах під... театр профспілкового будинку відпочинку — доба давалася знаки! Тоді ж він проєктує внутрішнє оздоблення харківського готелю “Асторія”.

21 січня 1934 року ВУЦВК УСРР ухвалив постанову про перенесення столиці республіки з Харкова до Києва. 24 червня уряд прибув до нової столиці. Разом із ним переїхав до Києва і “урядовий” зодчий Сергій Григор'єв. Принагідно зазначимо, що він, не перебуваючи в лавах КП(б)У, не виконував ніяких проєктних робіт для партійних установ!

У Києві С. Григор'єв спроектував для Раднарком (нині — Кабінет Міністрів) житлові будинки: 1934 року — 12-квартирний на вулиці Терещенківській, 5; 24-квартирний на Інститутській, 20/8; 32-квартирний на Шовковичній, 10 та 50-квартирний — на Шовковичній, 23—25; наступного, 1935 року — 78-квартирний на Інститутській, 16. До честі зодчого — всі його київські роботи не порушили навколишньої забудови, не зруйнували образу вулиць, який склався перед тим, не мали агресивного вигляду. Можна припустити, що замовник цілковито довіряв зодчому-фахівцю та його смаку.

На той час через нові технології та “швидкісні більшовицькі темпи” якість славетної київської жовтої цегли пішла в минуле. Так само довелося забути про характерні, традиційно київські цегляні фасади, тим більше, що по всій Європі увійшли в моду тиньковані “під шубу” поверхні стін. Враховуючи ці обставини, С. Григор'єв надав своїм київським новобудовам тиньковані сірі фасади, але дуже тактовно, з почуттям міри й смаку розміщував декоративні вставки у вигляді соковитих ліплених, типових для українського бароко рослинних мотивів. Це теж різнило його роботи від аскетично спрощених “пролетарських” будинків-блоків, споруджуваних до перетворення Києва на столицю. З'явилася в цих урядових будинках і така не дуже “пролетарська” подробиця, як наявність у кожній квартирі невеличкої кімнатки для прислуги, завуальованої під поняттям “хатня робітниця”. Раднаркомівські будинки на розі Інститутської та Шовковичної постали символічно на місці колишнього генерал-губернаторського дому, спаленого 1920 року польським військом. А чудовий генерал-губернаторський парк, теж традиційно по-київськи названий садом, залишився. Зодчий заново розпланував його алеї, передбачив тенісні корти, вази й фонтан із золотими рибками. Вважалося, що в недалекому щасливому майбутньому так житимуть усі трудящі Країни Рад. Нині фасади цих будинків рясно вкрито немеморіальними дошками на честь радянських діячів держави, культури й мистецтва, які мешкали в різний час у цих елітних житлах. Мешкав там і автор — архітектор-художник Сергій Григор'єв — на Шовковичній, 10, квартира 29. А поверхом нижче — кінорежисер Олександр Довженко — теж у 1935—1941 роках. Син зодчого, Олег, згадує, як він катався на дитячому триколісному велосипеду по коридору, а сусіда (Олександр Петрович) запитував у батьків: “Ви що, там у кеглі граєте?”

Одночасно на розі Некрасовської та Ново-Павлівської вулиць споруджувалася сучасна автобаза РНК із ремонтними майстернями на 100 “зісів” і “емок” та “каділлаків” для перших осіб. А в мальовничому київському урочищі над річкою Сирець, відомому під назвою Васильчиківська дача, С. Григор'єв зводить 1936 року комплекс дач РНК. Від прізвища першого “дачника” — голови уряду

— ця місцина одержала у киян назву “дача Любченка”. Доля останнього склалася типово для тих часів: 30 серпня 1937 року він, заздалегідь попереджений про арешт, поповнив серію самогубств разом із дружиною. За неофіційною версією, їм у цьому “допомогли”. Нині тут парк “Нивки”.

Ще один урядовий будинок за проєктом С. Григор'єва споруджено на вулиці Обсерваторній, 23.

С. Григор'єв двічі брав участь у конкурсах на проєкти урядового центру в Києві та сесійної зали Верховної Ради.

У 1936—1939 роках за проєктом С. Григор'єва споруджено найвідомішу його будівлю — на вулиці Банковій, 11, що призначалася для штабу Київського особливого військового округу (КОВО). Кому довелося бувати тут, напевно, звернув увагу на неймовірну товщину стін першого та другого поверхів. Це тому, що скористалися наявними двома симетричними корпусами, зведеними в 1870-х роках за проєктом київського архітектора Олександра Шіле, і просто напнули на них нові стіни. Новий величний будинок одержав виразний, помітний фасад, видовжені крила, а в центрі композиції — масив-

С. Григор'єв

ний ризаліт із вставною колонадою великого корінфського ордера. Владну монументальність будинку підкреслено важким антаблементом, облицюванням цоколя полірованим лабрадоритом, сірим тинькуванням. Додали величчю й чотири поліровані кам'яні кулі, що фланкують портал парадного входу. Талановитий зодчий настільки точно розрахував усі деталі, що величезний будинок, незважаючи на розташування на вузькій вулиці, не тільки не розчавив довкілля, а й добре проглядається з усіх точок: з Інститутської та Лютеранської, з сусідньої площі ім. Франка та з далекого Михайлівського майдану. Від 1991 року тут — Адміністрація Президента України і величний фасад відомий у політичному світі не менш, ніж фасад Білого Дому у Вашингтоні.

У той передвоєнний час С. Григор'єв брав активну участь у громадському житті столиці, виступав у фаховій періодиці. 1937 року його обрали членом правління Спілки радянських архітекторів України. На груповому фотопортреті бачимо його серед архітекторів старшого покоління — В. Кричевського, В. Рикова, К. Жукова.

На творчому диспуті влітку 1939 року, коли обговорювався вже споруджуваний будинок ЦК КП(б)У на Михайлівському майдані, архітектор С. Григор'єв висловився рішуче проти, зазначивши, що то “дуже важкий і тупий об'єм, що придавив своїм тягарем наддніпрянську височину. Це основна помилка проєкту, який не враховує умов рельєфу і далекої видимості силуету”. Минули десятиріччя і ця ж помилка, але вже не як помилка, а як зухвале жнування з містобудівних та етичних норм, як брутальний виклик всім інтелектуалам, естетам та просто справжнім киянам і всім порядним людям кинули нові, недоторканні скоробатки, встромивши край Ма-

рїнського парку, в колишньому раднаркомівському саду та по всьому історичному центру Києва ще гірші потвори! Справді ж, історія вчить, що нічому не вчить...

В останні передвоєнні роки С. Григор'єв — доцент Українського художнього інституту (нині — Національна академія образотворчого мистецтва й архітектури), про що варто нагадати цьому шанованому закладу.

За проєктом С. Григор'єва споруджено також шляхопровід над залізничними коліями на Деміївці — так само з чотирма гранітними кулями (на жаль, при недавній реконструкції знищено цікаві пілони обабіч шляхопроводу авторства С. Григор'єва).

Він проєктував будинок наркоматів у двох варіантах, будував житловий комплекс Дніпровської військової флотилії на розі вулиць Мельника та Макарієвської, проєктував і здійснив у натурі внутрішнє оздоблення ідальні в Н-ській військовій частині, інтер'єрів готелю “Спартак”, ресторану та кав'ярні “Гранд-готелю”. Обидві останні роботи загинули під час більшовицького нищення Хрещатика 24 вересня 1941 року в окупованому Києві.

З початком війни, старший за призовний вік, архітектор С. Григор'єв із дружиною та маленьким сином вирушив у евакуацію, але потрапив в оточення, тож довелося повернутися до Києва. Урядові будинки на Липках заселили окупанти, родина поневірялася, голодувала, позбавлена реальної можливості професійної праці. Довелося заробляти на прожиття виготовленням іконостасів для відновлюваних парафіянами церков Київщини. Личка янголочків йому домальовувала юна Катруся Кричевська, онука Василя Григоровича Кричевського.

Коли восени 1943 року німецькі окупанти в очікуванні вуличних боїв виганяли киян з домівок, залишив місто і Сергій Вікторович Григор'єв з дружиною Любов'ю Семенівною та сином Олегом. Потім були табори “переміщених осіб”, виїзд до США у березні 1950 року. Назавжди. Оселившись у місті Сейнт-Пол — столиці штату Мінесота, С. Григор'єв працював за фахом у великих архітектурних фірмах, дружина — кресляркою. Син Олег закінчив університет штату Мінесота, став архітектором і працював в одній із найбільших в Америці архітектурних фірм. Проєктував переважно медичні заклади в США та за кордоном. Найбільше творче задоволення, за його власним визнанням, одержав від спорудженої за його проєктом української православної церкви св. Катерини в Арден-гілліс — передмісті Сейнт-Пола. Ця п'ятибачна ошатна будівля витримана в традиціях українського бароко XVII—XVIII століть. Її планово-просторова композиція нагадує прообраз — церкву Різдва Богородиці на Дальніх печерах Києво-Печерської Успенської лаври, а від барокових грушовидних бань віє рідною Україною — подихом отчого краю. Це творіння Олега Сергійовича стало в далекій Мінесоті своєрідним, гідним пам'ятником батькові й Батьківщині.

Видатний український архітектор-художник Сергій Вікторович Григор'єв одійшов у вічність 10 червня 1975 року і похований у Сейнт-Полі, на кладовищі з поетичною назвою “Лісова галявина”. 20 жовтня 1993 року не стало дружини, Любові Семенівни. Її поховали поряд з чоловіком. А син спроектував і встановив на могилі батьків кам'яну стелу, прикрашену українським орнаментом і тризубом.

Згадаймо ж добрим словом тих, хто чесно прожив на світі, не зронивши гідності й не забувши свого коріння, хто належно виховав сина. До речі, Олег Сергійович спілкується не тільки англійською, а й українською. Саме завдяки Олегові Сергійовичу стало можливим розповісти про його батька детальніше, додати до видання родинні фото з сімейного альбому та репродукції творів Сергія Вікторовича — акварельні етюди з українськими церквами, натюрморти з українською керамікою та архітектурними кресленнями будівель — уже американських.

А в Києві на фасаді будинку по Шовковичній, 10 варто встановити меморіальну дошку на честь Сергія Вікторовича Григор'єва — українського Зодчого, чий твори перебувають у віданні надійного користувача — Державного управління справами Адміністрації Президента України.

КАЗКОВИЙ ФЕНОМЕН

Надзвичайна виставка “Казка. Байка. Кошуна”, яка буде цікавою дітям і дорослим, відкрилася напередодні Нового року в Київському національному музеї російського мистецтва. Презентація цього грандіозного виставкового проекту в час, коли саме повітря просякнуте беззаперечною вірою в казкові дива, більш ніж вдала.

Леся КОВЕРЗНЄВА

Стереотип “казки — це лише для дітей” уже давно зламано, адже захоплення ними не залежить ні від віку, ні від професії. Щоправда, на людей творчих казки діють особливо — їм вони дарують натхнення.

Тому головна ідея проекту, над яким музейники працювали протягом двох років, полягала в тому, щоб представити плоди цього натхнення та разом із відвідувачами спробувати розгадати, в чому ж феномен і сила цієї чаруючої привабливості її Величності казки.

На виставці презентовано понад 150 експонатів, створених упродовж цілого століття (1880—1980 рр.). Це і живопис, і графіка, і скульптура, і предмети декоративно-ужиткового мистецтва, і ескізи до костюмів і театральних декорацій, а також справжні театральні костюми і навіть мультиплікаційні фільми. Творців усіх цих робіт надихнула казка.

Усі три слова — від знайомих “казка”, “байка” і архаїчнішого “кошуна” — певною мірою синоніми. Сучасне значення слова закріпилося за казкою у другій половині XIX століття, до того використовувався термін “байка”, від старослов'янського “баяти” — “говорити”. Поняття кошуна — пояснення міфу, сказання у дохристиянські часи — найближче до розуміння казки до XI століття”, — пояснює

загадкову назву проекту його кураторка Тетяна Кочубинська.

Експозиція об'єднала 9 музеїв України: Національний музей українського народного декоративного мистецтва, Національний художній музей України, Київський музей О. С. Пушкіна, Музей театального, музичного та кіномистецтва України, Музей книги і друкарства України, Горлівський, Донецький та Одеський художні музеї.

Господар — Київський національний музей російського мистецтва — також відкрив свою скарбницю, представивши чудову колекцію графіки.

Експозиція складається з п'яти тематичних розділів: “Чарівна казка: образи та герої”, “Казка про звірів”, “Літературна казка”, “Казка і театр” і “Казка в декоративно-ужитковому мистецтві”.

Увагу привертають зали з книжковою графікою, адже це ілюстрації, знайомі нам багато років. Є тут неповторні роботи Юрія Чарішнікова до творів Корнія Чуковського, є добрі звірятка Євгена Чарушина, є автолітографії блискучого графіка та аквареліста Володимира Мілашевсько-

го. Це він ілюстрував “Горбоконика” Петра Ершова.

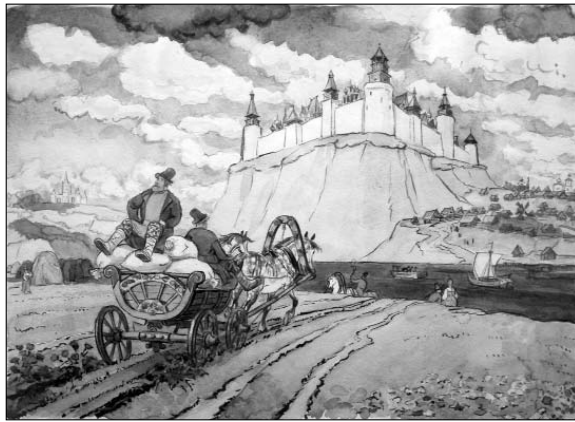
А якщо навіть прізвище якогось художника вам незнайоме, побачивши деякі його малюнки, хочеться усміхнутися їм. Ці казкові персонажі супроводжували нас у дитинстві. “Жили-були”, “Хто в теремку живе?” і т.п. Їх автор — класик дитячої книжкової ілюстрації Євген Рачов.

В інших залах можна подивитися полотно таких відомих митців як Лев Бакст, Іван Білібін, Віктор Васнецов, Михайло Врубель, Микола Реріх, Михайло Нестеров та багатьох інших.

Окрім картин, на виставці представлені скульптури Сергія Коненкова, майоліки Михайла Врубеля, порцелянові статуетки, створені за мотивами народних і літературних казок.

А театральний зал поєднав у собі кілька видів мистецтва. Якщо дітвору там приваблює екран, на якому транслюють улюблені старі мультфільми, то дорослим буде цікаво роздивитися ескізи театральних декорацій і костюмів.

Мабуть, загадку в чому феномен казок, кожен має розгадати сам. Як і вирішити, чому саме він їх любить. Бо в кожного свої мотивації. Хтось несвідомо шукає відповіді на питання, хтось — прихисток від реальності. А ще в них можна знайти правила поведінки, психологічні настанови, і навіть філософські концепції. Але тим, хто вважає себе надто серйозним для того, аби захоплюватися такими “дрібничками”, варто побувати в музеї і перевірити свою позицію на міцність.

ХТО ТАКІ ЯНГОЛИ?

Євген БУКЕТ

Діти — це квіти життя. Це загальновідомо. У дитини мрії щирі, слова правдиві, почуття справжні. Василь Сухомлинський говорив: “Діти повинні жити у світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії, творчості”. Бачити як дитина пізнає світ — найбільше щастя для батьків.

Найцікавіші — немовлята. Кажуть, що на початку життя дитина бачить янголів, спілкується з ними, але з часом про це забуває. Ще свіжі в пам'яті ті дні, коли мій маленький синок усміхався до ікон і радів, граючись із весняними променями сонця.

Минулого року “Слово Просвіти” розповідало про дві книжки — “Сніжнокрилі янголи” та “Діти пишуть Богові”. Перша розповідає про чарівний янгольський світ — яскравий і привабливий для малечі, а друга — знайомить із листами, які учні молодших класів адресували Богові. Диво Різдва й Нового року щоразу нагадує нам про казку, в уяві постають барвисті фантазії з дитинства.

А що діти знають про янголів? Що пам'ятають вони про перших друзів у своєму житті? Хто такі янголи? Про це я запитав чотирирічних вихованців дитячого садочка “Довіра”, що в Святошинському районі міста Києва. Відповіді мене розчулили:

Вероніка Ч.: “Ангел схожий на пташку”.

Зоряна Т.: “Це наче пташка, що летить”.

Каміла Ш.: “Вони літають над будинками”.

Максим К.: “Ангел — це Бозя”.

Катя Д.: “Ангел — це я”.

Маруся Т.: “Я думаю, що це статуя”.

Соня Ф.: “Це людина, в якої є крила”.

Стас Б.: “Ангели є чорні й білі, але всі вони добрі”.

Запитайте у своєї дитини — хто такі янголи? А якщо вона про них ще не знає, — розкажіть про цих дивовижних істот: про янголів-охоронців, архангелів-воїнів, херувимів, серафимів... Така розмова перетвориться для вас і вашої дитини на маленьке різдвяне диво.

ДРЕВО ГЛИБИННИХ ВІРУВАНЬ

Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Видавництво “Успіх і кар'єра” презентувало книжку “Дерево життя”. Це яскраве видання, упорядковане Вікторією Ярош, увібрало цілий комплекс прадавніх вірувань і власне українських повір'їв, легенд,

міфів, які відображають еволюцію від язичництва до християнських релігійних уявлень, дають змогу заглибитися у нашу культуру, народний побут, етнографію. Видання має на меті ліквідувати несправедливість, коли діти у школах вивчали міфології різних народів, не маючи чіткого уявлення про свою, українську. Адже якщо людина не цікавиться власним корінням, історією предків, не занурюється у сакральні знання, спресовані у табу, перестороги, замовляння, неже вона зможе вибудувати стійкі світоглядні позиції, які є запорукою успішного майбутнього?!

Українська міфологія включає міфи про сутність і походження явищ природи, про походження людини, про богів, про зародження Всесвіту. Проте в нашій міфології багато розпороченості. Так, наприклад, відсутня чітка система класифікації пантеону слов'янських богів. За словами директора видавництва Алли Ковтун, немає певної точки зору на богиню Макош, яка в одних джерелах є богинею плодючості, в інших — головною богинею, яка заміняє богиню-матір. Абсолютно не зрозуміло, яким богам поклонялися всі слов'янські племена, а яким племена східних чи західних слов'ян... І таких неточностей чимало, тому вихід цієї книжки — цілком закономірний, вона увібрала найголовніше. І дуже приємно, що ця книжка для дітей, її написано доступною мовою зі стилізацією під давньослов'янські письмена. Тож хочеться вірити, що у майбутньому ми матимемо серію таких видань.

РОЗКАЖИ МЕНІ СОН

Євген БУКЕТ

Сновидіння одне з найзагадковіших явищ. Із давніх-давен люди вірили у пророчі сні, тлумачили сновидіння за певними символами, ознаками. Як відомо, саме на основі сновидінь виникла віра в існування душі. У послідовників вчення Заратустри сон вважався періодом життя, в якому душа поверталася до тонкого світу, з якого походила. Тому сновидіння вважалися спогадами про перебування в іншому світі. Люди, які вміли трактувати сні, користувалися великою повагою.

Генії науки й культури, видатні письменники, науковці впродовж тисячоліть намагалися розгадати таємниці сновидінь, скласти якнайповніші збірники тлумачень снів. Сьогодні найвідоміші: асирійський сонник на глиняних табличках, в перекладі професора інституту сходознавства Чиказького університету А. Опенгейма, єврейський сонник Азара, грецький — “Онейкритика”, сонник апостола Симона Кананію, що зберігається в Абхазії як священна реліквія, сонник Нострадамуса, мусульманські сонники — сонник Абдул-Керіма і Рахметуллага, видані в XIX столітті, сонники, складені психологами Густавом Хіндманом Міллером (1857—1929), Зигмундом Фрейдом (1856—1939), Девідом Лоффом, болгарською ясновидицею Вангою (1911—1996), польським лексикографом Владиславом Копалинським (1907—2007), медіумом міс Хассе, російським цілителем Юрієм Лонго (1950—2006), фізиком Євгеном Цветко-

вим (1940 р.н.), езотериком Оленою Аноповою та ін.

Українці завжди надавали сновидінням особливого, містичного значення. Чи не найбагатше, найповніше сні відображено у фольклорі: легендах, казках, бувальщинах, піснях, думках, прислів'ях. Опрацювавши їх, 1995 року письменник-фольклорист Микола Дмитренко видав популярну донині книжку “Символіка сновидінь: народний сонник”.

Сьогодні на основі пояснень снів медицина успішно лікує хворих (сні — часом блискучі діагностичні хвороб). Механізми підсвідомості застосовують у судово-слідчій практиці, дипломатії, педагогіці. Проте вважають, що сні кожної людини мають особистісний характер, кожна людина може правильно витлумачити свій сон.

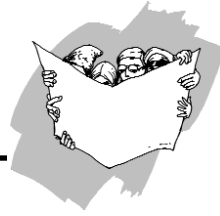
У сновидіннях полководці бачили великі перемоги й поразки, науковці — свої відкриття, літератори — героїв своїх творів. Наприклад, просвітитель Месроп Маштоц уві сні побачив вірменський алфавіт, математик Рене Декарт наснилася його система світогляду, яка стала основою сучасного наукового методу, хімік Дмитро Менделєєв уві сні побачив свою таблицю, а музикант Пол Маккартні почув мелодію пісні “Yesterday”.

Підприємець Василь Олексійович із Макарова, що на Київщині, кілька років тому побачив такий сон: “У вітрині —

символ України — козак у національному одязі з піднятою правицею. Змія туго обплела його ліву руку і тягне її донизу. Перед вітриною зібрався багатотисячний натовп, який спостерігає за тим, що відбувається”. Василь Олексійович покинувся із запитанням: “І що, це буде вічно”? Мені і Василю Олексійовичу досі не вдалося до кінця витлумачити це сновидіння. Зрозуміло лише, що воно пов'язане з нашою державою. Можливо, ви, шановні читачі “Слова Просвіти”, потрактуєте цей сон і надішлете своє тлумачення нам.

Царство сновидінь безмежне, складне, загадкове, що кожному поколінню доводиться знов пізнавати його, наново заглиблюватися у сні. У стані сну людина проводить третину життя. Ця частина людського існування завжди буде невичерпним джерелом самопізнання, натхнення і творчості.

*“Людина вища за тварину здатністю до мови,
а нижча за неї, коли негідно поводитьсь з мовою”.*

**Сааді, великий перський і
таджицький поет Середньовіччя**

Омелян СОЛЕЦЬКИЙ,
кандидат технічних наук,
член ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Г. Шевченка,
м. Борислав Львівської обл.

Мало хто стане заперечувати, що однією з головних причин гальмування процесу перетворення нашої незалежної України на високорозвинуту національну демократичну державу європейського зразка є сформований під впливом різних історичних факторів національний нігілізм переважної частини нашого суспільства, включно з державними чиновниками різного рівня. У цьому неважко переконатися, порівнюючи наші надто скромні досягнення у державотворенні за 19-літній період із визначними успіхами в цій сфері колишніх радянських республік Прибалтики (Естонії, Латвії і Литви), де рівень національного усвідомлення особливо високий.

Національний нігілізм більшості українців насамперед проявляється в їхньому байдужому, якщо не зневажливому, ставленні до рідної мови — однієї з найголовніших ознак національної ідентичності народу. Рідна мова — найбільший скарб кожного народу, який він успадковує від своїх предків. Через неї він зберігає самобутність, менталітет і культуру. За визначенням нашого видатного громадського діяча Михайла Подолінського: “Рідна мова — дзеркало душі народу, святина, з якою пов’язана не тільки минувшина, але й будучність народу, його повага в світі”.

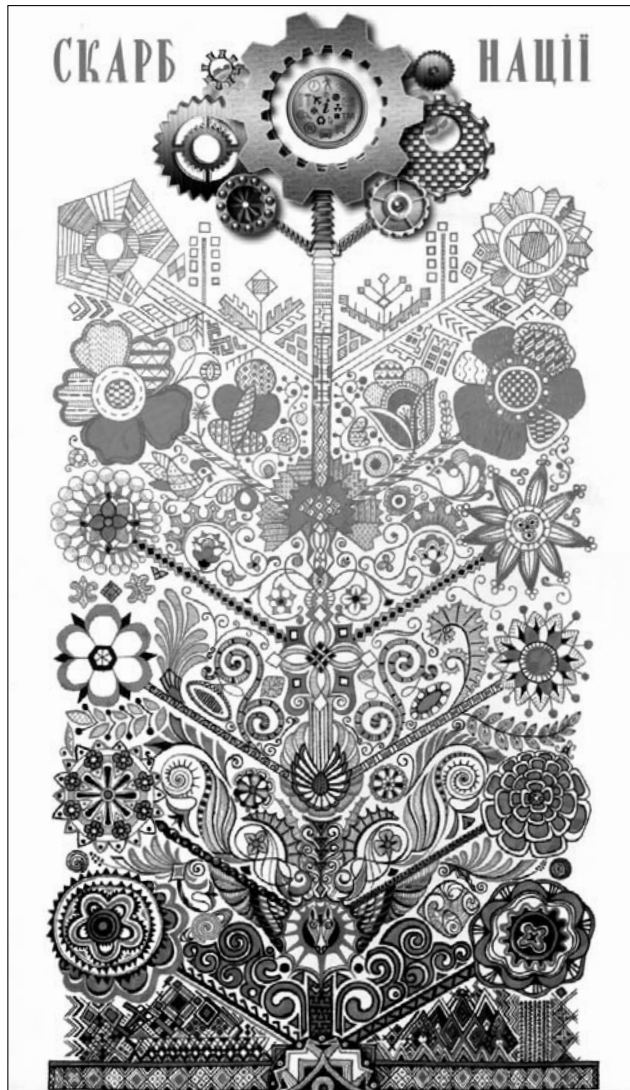
Повага до рідного слова є одним із найважливіших атрибутів національного патріотизму — поваги до свого народу, до національної й особистої гідності. “Втрата рідної мови, — зазначає академік І. Дзюба, — означає втрату свого особистого “Я”, якщо воно є”.

Наша українська мова належить до найдавніших і найрозвиненіших мов світу. Це стверджують дослідження вітчизняних і зарубіжних мовознавців. Якими тільки епітетами не характеризують нашу мову! Вона милозвучна й пестлива, співуча, солов’їна, кадинова... Такі враження від нашої мови знаходимо у французького дипломата й фантома П’єра Шевальє (1663 р.), турецького мандрівника Ельвія Челебі (1657 р.), німецького мандрівника Ульріха Вердума (1670—1672 рр.), чеського ученого-славіста П.-Й. Шафарика, чеського письменника К. Гавлічека-Боровського (1842—1844 рр.), німецького письменника Ф. Боденштадта, російського художника І. Рєпіна, а також багатьох лінгвістів і культурних діячів.

Усі цивілізовані народи пишаються материнською мовою, вважають її найкращою в світі, навіть, якщо для інших вона неприваблива. Тим парадоксальніше, що одна з найкращих у світі — українська мова — не користується належною повагою власного народу. І, що особливо прикро, у значній частині його інтелектуальної еліти, яка повинна стати взірцем шанобливого ставлення до мови титульної нації, але, на жаль, і досі вперто спілкується мовою “старшого брата”. Огідно слухати, як високопоставлені й високоосвічені особи з українськими (можна сказати — козацькими) прізвищами демонстративно спілкуються “на обшепантнім язичку”, хоча чимало з них непогано володіють українською мовою. Таке зневажливе ставлення до рідного слова, здається, не має аналогів у світі (за винятком, можливо, Білорусі).

Обмежене вживання українцями рідної мови за колоніальних режимів, як ві-

російською із засобів масової інформації, які, по суті, проводять антиукраїнську діяльність, паплюжать нашу національну гідність. Мета цих антидержавницьких елементів у самій країні і поза її межами (головно в Росії) одна — довести неповноцінність нашої мови, нашої культури, поставити під сумнів існування української нації, а разом із тим і штучність утворення української держави. Для досягнення цієї мети вони використовують, окрім ЗМІ, художню літературу, естраду, історичні фальсифікації, зокрема перевертнів на кшталт Бузини і Тимченка. І ця підривна діяльність не безуспішна. Під її вплив потрапляють громадяни (а особливо молодь), які зневажають усе українське, зокрема українські пісні, незалежно від їх художнього рівня та вокальної майстерності виконавців, що спонукає останніх вилучати їх зі свого репертуару. Як наслідок — засилля низькопробної російської “попси”, що заповнила наші розважальні заклади, транспорт, ярмарки, дискотеки, а подекуди й міські майдани.

ЯК ПРО ХЛІБ НАСУЩНИЙ...

Домо, було зумовлене її утилітасю й заборонами, побоюванням втратити роботу, бути зарахованим до “буржуазних націоналістів” чи до “ворогів народу” з відповідними наслідками. Хоча і в ці важкі для народу часи були патріоти — сподвижники рідного слова, які, попри всілякі погрози, ставали на його захист. Окрім наших національних геніїв Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, це Маркіян Шашкевич, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Степан Руданський, Борис Грінченко, Марко Кропивницький, брати Тобілевичі, Михайло Старицький, Микола Лисенко, Іван Нечуй-Левицький, Володимир Винниченко, Михайло Грушевський, Микола Скрипник, Микола Хвильовий, Володимир Сосяра, Василь Стус, Іван Дзюба та багато інших.

А чим пояснити таке ігнорування української мови зараз, коли вона офіційно стала державною мовою? Насамперед комплексом меншовартості, який українському народові віками прищеплювали його поневолювачі й якого він не може позбутися дотепер, а ще космополітичним і проросійським духом більшості депутатів нашого парламенту та державного керівництва. На жаль, успадковані за часів бездержавності проблеми повноцінного функціонування української мови не тільки не вирішені, а стали посилюватися через невпинне витіснення її мовою

Одним із засобів нівелювання української мови є суржик. У поширенні суржика досягли “успіхів” деякі розважальні програми, що транслюють майже по всіх телеканалах України, такі як КВК, “Верка Сердючка” (чи то А. Данилко), “Квартал 95” тощо. У тиражуванні таких програм зацікавлені ворожі нам елементи, які використовують суржик, аби показати нашу чудову мову викривлено, як таке собі “наречіє русскава язика”.

Під впливом переважного перегляду російськомовних телевізійних програм, що заповнили наш ефірний простір, та російськомовних ЗМІ, суржик, більше поширений у східних і центральних областях України, в останні роки став інтенсивно вражати мову українців західного регіону.

Наведемо приклади найпоширеніших російських слів у мові наших краян. Почнемо з іменників. Кажемо: бутылка, от-дих, воздух, етаж, клубні-ка, краска, мінута, морков-ка, мусор, неділя (7 днів), ножниці, носки, обув, оче-редь, печенье, полотенце, роствор, садик, сельодка, спічка, стакан, стікло, стройка, сутки, счюот, тряпка, фамилия, утюг... Замість (відповідно): пляш-ка, відпочинок, повітря, поверх, полуниця, фарба, хвилина, морква, сміття, тиждень, ножиці, шкарпетки, взуття, черга, печиво, рушник, розчин, садок, оселедець, сірники, склян-

ка, скло, будова (будівництво), доба, рахунок, ганчірка, праска... При цьому називний відмінок множини деяких іменників формується за російським зразком, наприклад, два брата, два пиріжка, а треба — два брати, два пиріжки. Наруги зазнає наша національна валюта — гривня, яку чимало хто чомусь уперто величають рублем, а дехто у викривленій формі — гривна або гривень. Вони з обуренням реагують на зауваження, що все слід називати своїми іменами, мовляв, яка різниця — і так зрозуміло. Одна продавчиня тільки тоді заспокоїлася, коли й замість п’яти гривень дав їй п’ятирубльову купюру, що збереглася з радянських часів. І вже ніяк не вкладається в здоровий глузд словосполучення “два гривні”, яке ми чуємо навіть від високоосвічених людей (очевидно, за аналогією з “двома рублями”). Бо гривня жіночого роду, і треба казати “дві гривні”. Це лише один із промовистих прикладів калічення рідної мови.

А власні імена у пестливій формі! Вони переважно російські: Ваня, Вася, Вова, Гріша, Діма, Коля, Міша, Петя, Стюпа, Маша, Наташа, Саша, Света. Де поділися прекрасні українські відповідники: Івасик, Івась, Іванко, Василько, Васько, Влодко, Володько, Григорко, Гринько, Грицько, Дмитрик, Дмитруньо, Дмитрусь, Микольцо, Миколочко, Михайлик, Михась, Михасьо, Петрик,

Петрусь, Петрусик, Степанко, Стефко, Стефцьо, Марійка, Марічка, Маруся, Марися, Наталя, Наталка, Леся, Олеся, Світланка?

Широкого вжитку в певній частині українського населення набули деформовані дієслова, такі як гладити, зжимати, красити, одіватися, полувати, ре-монтірувати, стірати, стоїти, строїти, считати, трога-ти, толкати, фотографіру-вати, хватати, які відповідають українським дієсловам: прасувати, фарбувати, одягатися, отримувати (одержувати), ремонтувати, прати, коштувати (вартувати), будувати, рахувати (лічити), доторкатися, (торкати, займати), штовхати, фотографувати, вис-тачати. Особливо одіозним є вживання слова “стоїти” в значенні коштувати.

Не все гаразд із прикметниками, займенниками і похідними від них прислівниками. Вкоренилися в мові деяких українців такі слова, як вообщє, даже, довольний (довольно), любий, одновременний (одновременно), отдельний (отдельно), постоянний (постоянно), полезний (полезно), що мають такі українські відповідники: взагалі (загалом), навіть, задоволений (досить), будь-який, усякий, одночасний (одночасно), окремий (окремо), постійний (постійно), корисний (корисно). А слово “любий” в українській мові взагалі має зовсім інше значення, ніж російське слово “любой” (наприклад, кажемо

— “мій любий чоловік”).

Щодо числівників, то, хоч як це дивно, в останні роки наші краян майже перейшли від українських “сімдесят” і “вісімдесят” на російські “семдесят” і “восемдесят”.

Нарешті, не можна обминути того, як ми звертаємося одне до одного. Ще дотепер часто чуємо звертання радянських часів за ознаками статі чи родинних зв’язків: “мужчина”, “жіночка”, “тьотю”, “дівчино”, “дідю”, “бабуню”... І вельми неприємно, коли підлітки звертаються до старших людей “мужчина”, “жіночка”. А є у нашого народу такі цивілізовані звертання, як “пане”, “пані”, “добродію”, “добродійко”, “паничу”, “панночко”, які повсюдно вживалися колись до всіх людей незалежно від їхнього матеріального стану й освітнього цензу, що не принижувало їхню особисту гідність.

Часто на зауваження про вживання неукраїнських слів чи звертотів можна почути запозичену від “старших братів” репліку: “Що ви возитеся зі своєю мовою? Немає значення, якою мовою розмовляє людина, аби тільки вона була хорошою”. Але хіба може вважатися справді людина хорошою, що зневажливо ставиться до материнської мови? Та чому більшість представників російськомовної меншини не хочуть бути “хорошими”, а вважають, що такими мають бути тільки українці, які зневажають власну мову. Проте вони, живучи десятиліттями серед автохтонного українського населення, вперто нехтують його мовою, спілкуючись, як працювало, винятково на “общепонятном язичку”, ревно оберігаючи його чистоту. Чи не пора нам, українцям, взяти з них приклад і вважати “хорошими” тільки тих росіян, що спілкуються з нами українською?

На завершення хочу закликати весь український загальний повернутися обличчям до рідної мови — найбільшого скарбу нашого народу. Дбаймо про неї повсякденно, як про хліб насущний, як про молитву, з якою звертаємося до Всевишнього. Бо материнська мова — це також хліб для народу, але духовний, культурний, моральний. Утративши рідну мову, перетворимося на аморфну масу, втратимо віками вистраждану державну незалежність.

Станьмо на захист рідної мови перед спробами московських прислужників узаконити її відмирання, затвердивши закон про другу державну російську мову. Ця акція повинна стати першочерговим напрямом діяльності усіх осередків ВУТ “Просвіта” із залученням широкого кола фахівців (учителів, викладачів, науковців), регіональних ЗМІ, усіх небайдужих громадян.

Анатолій МОКРЕНКО, народний артист, професор Національної музичної академії, лауреат Шевченківської премії, лауреат Державної премії Грузії

Нещодавно на Міжнародному кінофорумі в Україні побував, до речі, вперше, видатний італійський кіноактор, відомий широкій українській публіці за кінофільмом “Спрут”, Мікеле Плачідо. Ми добре пам’ятаємо цього по-чоловічому вродливого, мужнього, шляхетної душі артиста, виконавця ролі борця з мафією. Зовсім сивий та вже з вусами, він не втратив своєї елегантності та мужньої стриманості. Тим значніше сприймається одне з його вражень про Україну: **“У вас незвичайно красива мова. Вона дуже мелодійна і суттєво відрізняється від російської. Я від неї в захопленні!”** (“Блік”, 6.11.2010). Для України, чия питома державна мова нині загрожена планами нинішньої влади про введення другої державної — російської та зросійщенням України загалом, це визнання, так би мовити, **збоку**, не лише приємне, а й дуже вчасне. Бо, як бачимо, до голосу самих українців у цій ситуації прислухаються не дуже.

Я завжди дотримувався думки, що рідна мова для кожного народу — наймиліша. Поганих мов немає. Є погані люди, які дозволяють собі гудити іншу мову. І все ж у кожній державі є **своя** державна мова, яка об’єднує державний організм і без якої він розпадається. Це окрема і нині гостра тема.

Я ж дещо продовжу тему, означену видатним італійцем — актором з особливою чутливістю до **музики мови** для слуху у симфонії мов світу. Один із батьків кібернетики Вінер, вивчаючи можливість людського мозку, дійшов висновку, що **інтуїція** найбільше розвинена в акторів. І навіть це дозволяє оцінку Мікеле Плачідо сприймати не просто як комплімент.

Людині, яка користується однією мовою і переважно її слухає, важко та й просто неможливо визначити якісь особливі достоїнства своєї мови: вона найкраща, наймиліша, бо — рідна, як найкраща та наймиліша рідна матуся.

Однак як у кожної жінки-матері є свої особливості та риси характеру, так є вони і в кожній мові. І люди, які стикаються з різними мовами та змушені ними користуватися, вловлюють душею ці характерні особливості. Тут і особливості вимови голосних і приголосних, і домінування тих чи інших звуків у словах, і ритміка мови, і багато чогось іншого, часто невловимого, що можна осягнути тільки інтуїцією...

Я дозволяю собі міркувати на цю тему, бо я також актор, зокрема оперної сцени, та й просто співак, який у всякому разі до мелодійності як такої причетний більше за багатьох. Та й співав не лише рідною ук-

...ВИРАЗНО РІЗНІ

раїнською, а окрім російської, італійською, німецькою, польською, іспанською, естонською, білоруською, а вже чув розмовну мову і спів дуже багатьох народів світу.

Прикметно, що українську мову, український спів, українські пісні не стільки хвалимо ми самі, скільки **інші народи**, які в більшості і знають нас через наші пісні. Стосується це і Росії, де дуже люблять українську пісню. Я й сам багато співав у Росії ще, здається, не так давно, і знаю ширше захоплення українськими піснями російських шанувальників. А моя колега по Національній опері народна артистка СРСР Галина Туфтіна, родом з Новосибірська, розказувала мені, як співали українських народних пісень у її російській родині та й серед сусідів. Пам’ятаю, як українські пісні співав популярний колись Рашід Бейбутов — азербайджанець, співаки з інших колишніх радянських республік. Зовсім недавно чув як співав тут, у Києві, українські пісні симпатичний багатьом, хороший російський співак Олександр Малінін. Я не згадую вже про успіх української пісні, а значить і мови, у виконанні кращих українських співаків у зарубіжжі — сам це відчув повною мірою.

Мікеле Плачідо захоплено го-

ворить про українську мову. Безвідносно до цього, ми, співаки, вважаємо надзвичайно мелодійною італійську. І залюбки співаємо італійською і в опері, і, звичайно, італійські пісні, а італійську мову вивчають як обов’язковий предмет усі вокалісти і нашої Національної музичної академії. Бо вона надзвичайно співуча, а італійський вокальний репертуар надзвичайно великий і корисний для виховання вокалістів, а опера як така народилася саме в середньовічній Італії. Як правило, наші співаки добре знають італійських найкращих співаків і завжди орієнтуються на їхні творчі здобутки. Звичайно, я маю на увазі оперних співаків, справжні “золоті голоси” природи та вишколу, а не “зірок” шоу-бізнесу, які часто псують і здорові смаки, і мораль молоді.

Повертаючись до питання мелодійності мови, додаю, що ця якість тієї чи іншої мови визначається й визначається не лише інтуїтивними враженнями видатних чи невидатних людей, і тут можна б навести багато оцінок щодо української мови як однієї з наймелодійніших. Є й інші, серйозніші аргументи, близькі до наукових висновків. Так, мало хто знає, що 1939 року в Парижі працювала поважна комісія фахівців-експертів, яка саме і мала

визначити рейтинг придатності мов світу до вокальної творчості, тобто саме мелодійності мови. Перші три місця зайняли відповідно **італійська, українська та грузинська** мови.

У мене як співака і педагога є своя версія такого висновку щодо деталізації фонетичних особливостей, **спільних** для цих мов. Співаки ж просто відчують їх. **Як просторіших, вільніших** у співі.

Щодо “суттєвої різниці” між українською та російською, зазначеною у своєму враженні Мікеле Плачідо, то маю й інші цікаві свідчення. Це, наприклад, опубліковані в нашій пресі інтерв’ю видатних співаків знаменитої італійської “Ла Скала”, яка гастролювала на початку 60-х років минулого століття в Большому театрі Москви. Співали там Маріо дель Монако, Роландо Панераї, Іво Вінко, П’єтро Катучілі та інші відомі співаки. На питання, як вони сприймають на слух у співі російську мову, вони всі відповіли, що для співу вона **“вузька”**. Знову скажу, що моя версія у мене є — чому, але то вже інше питання — питання фонетики мови. І це при тому, що російська професійна вокальна справа — одна з найрозвиненіших у світі. То вже питання російської історії, сприятливих умов для розвитку мистецтва, чого не можна сказати про професійне вокальне мистецтво (зокрема, оперне) України, віками гнобленої Російською імперією з відомими безкінечними заборонами української мови, починаючи з “великого реформатора” Петра І.

Коли ми вже як прикладу порівняння співочості торкнулися мови російської, яка за сприйняттям видатного італійського актора Мікеле Плачідо “суттєво відрізняється” від української, то на завершення цих роздумів я хотів навести, хоч як це дивно та несподівано, переконання нашого другого президента Леоніда Даниловича Кучми, якому важко дорікнути в упередженості щодо російської мови: **“Росіяни та українці — дві окремі і багато в чому не схожі нації, кожна зі своєю культурою, які говорять хоча й на споріднених, але виразно різних мовах”** (Л. Кучма, “Україна — не Росія”. Москва, 2004 р., С. 11).

українська спільнота не має права на своїй території розмірковувати про власні проблеми? Чи знов настають часи, коли гнобитель вказує, про що маємо думати, чим піклуватися? “Почему миллионы... коренных жителей юго-востока и центра Украины должны... отказаться от родного русского языка?” — волає Іщенко. Та хіба про відмову йдеться? Лише про становлення української мови як єдиної державної. То чому ця необхідність дратує російських патріотів? Не тому, що “Спочатку було Слово. І Слово було Богом...”? Що в слові закодована гідність людей, їхнє минуле і майбутнє? У рабів є тільки та мова, якою з ними спілкується господар.

По-третє. Не завадило б тому Іщенку вивчити мову, яку він так розхвалює у своїй брехливій статті і якою так необачно користується. Перлини на зразок “непокупемого писателя”, “в этом контексте борьба...”, тощо свідчать, що автор не володіє стилістикою рідної йому російської мови. А може, вона не така йому й рідна? Хіба не з мови таких невдах презирливо насміхаються “природні” росіяни, називаючи її по-руччю? Бо хто ж цінує зрадників?

ЧОМУ Й КОМУ ЗАВАЖАЄ УКРАЇНСКА ШКОЛА В ЛИСИЧАНСЬКУ?

Українська громадськість Луганщини обурена публічною заявою міського голови міста Лисичанська Сергія Дунаєва про можливе закриття ЛСШ № 3 — єдиної в цьому місті школи з українською мовою навчання.

Школа № 3 унікальна для цього донбаського міста — вона існує з 1936 року, 1991-го перейшла на українську мову викладання, з того часу заклад набув статусу національного. Згуртований учительський колектив на чолі з директором школи А. Соловйовим усі 20 років незалежності наполегливо працював на створення позитивного іміджу школи, української мови, українських звичаїв і традицій, своїх вихованців. Спочатку бракувало навіть українських підручників. Директор сам їздив по Україні, привозив навчальну літературу, а колеги зустрічали його з потяга.

Сьогодні у школі № 3 навчається близько 200 школярів, причому не всі вони з Лисичанська, є й такі, що мешкають у прилеглих населених пунктах, звідки добираються автобусами, — з Мирної Долини, Лоскутівки, Вовчоярівки, Матроського, Скляного заводу. При цій школі працюють також класи робітничої молоді, діє чимало спортивних секцій. Серед учнів є діти з вадами зору, діагнозом ДЦП та іншими захворюваннями, до них ставлення тут особливе.

Батьки провели з приводу заяви С. Дунаєва збори і підготували колективний лист, у якому просять “не закривати школу № 3, підійти до цього питання з особливою увагою, розумінням важливості цього навчального закладу в місті”. Вони сподіваються на “порозуміння” небайдужість до дитячих сердець” народного обранця.

Лисичанський міській раді підпорядковано сьогодні 23 школи. Жодну з інших шкіл, окрім ЛСШ № 3, місцева влада закривати не планує. Потребу ж закриття цієї школи міський голова пояснив складною економічною ситуацією в державі і залежністю міста від бюджету.

Чому закривають саме цю школу? Чи не тому, що вона єдина з-поміж інших — українськомовна?

У п. 6 переліку функцій відділу освіти, які розміщені на сайті Лисичанської міської ради (показово, що цей сайт — російськомовний), сказано, що ця структура органу місцевого самоврядування **“забезпечує в межах своїх повноважень виконання Конституції України щодо функціонування української мови як державної, надання можливостей навчатись у загальноосвітніх навчальних закладах рідною мовою чи вивчати рідну мову в державних та комунальних навчальних закладах”**.

Яким же чином це положення узгоджується із заявою міського голови міста Лисичанська С. Дунаєва про закриття школи, яка єдина в цьому місті навчає учнів державною мовою?

Активісти Луганської “Свободи” вимагають від Партії регіонів як майже абсолютної більшості депутатського корпусу Лисичанської міської ради і персонально від С. Дунаєва припинити остаточну русифікацію шкіл цього міста, залишити у спокої педагогічний колектив школи № 3 і надати можливість їм і надалі навчати майбутніх громадян Української держави українською мовою.

Прес-служба Луганської обласної організації Всеукраїнського об’єднання “Свобода”

Ганна МИСЬКІВ, м. Сімферополь

“...борьба против русского языка, ведущаяся в отдельных постсоветских странах и лишь недавно утихнувшая на Украине, носит... противоестественный характер”, — стверджує Ростислав Іщенко з Києва у статті “Русский мир Украины”. На першій сторінці цю статтю надрукувала “Литературная газета + Курьер культуры: Крым-Севастополь” 23 грудня 2010 р. Отже, на початку минулого сторіччя радянська навала, спілкуючись російською мовою, захопила владу в 14 сусідніх країнах, зокрема в Україні. Знищила храми, понівечила, посадила в тюрми, повбивала громадян, священство, вчинила голодомори, а “борьбу” з цією мовою “в постсоветских странах” слід вважати “противоестественной”? Що ж тоді вважати природним? Коротку історичну пам’ять, коли онуки вже не знають і не хочуть знати, хто і за що катував їхніх дідусів? Якою мовою розмовляли негідники — кати їхніх родин? Тобто боротися з розповсюдженням негідницької мови на батьківщині — це “противоестественно”?

ХТО Ж ЦІНУЄ ЗРАДНИКІВ?

...У середині минулого століття дев’ятнадцятирічного мого тата М. П. Миськівка кадебісти заарештували під час сімейної вечері. Пообіцяли розібратись і відпустити. Знову в селі його побачили тільки через п’ять років, під час Хрущовської відлиги. Невдовзі молодий чоловік розповів, що у львівській тюрмі під час допиту відкусив слідчому пальця, коли той намагався виврати йому язик. Бо жадав лише, щоб чорти у галіфе нарешті його вбили: витерпіти “центрифуги”, “кам’яні мішки”, пошуки “п’ятого кута”, відривання шкіри юнак уже був не годен. У Воркуті в’язень зрозумів, заради чого негідники в погонах катували його і таких, як він. Бо одна, найшляхетніша, частина суспільства, перетворена на рабів, по тюрмах здобувала дешеве вугілля, а друга — мала змогу користуватися тим “дешевим” вугіллям, лісом, рудою... Вся мораль.

На жаль, Росія не єдина держава, в надрах якої визрів “гегемон”. Подібні потвори були виплекані й у інших країнах. Але, скажімо, фашистська Німеччина

покалася у злочинах проти людства, і тим відновила в себе в країні природну градацію моральних цінностей. Наш найближчий сусід Росія не наважеться цього зробити. Незасуджене зло волає, б’є на сполох. Що коїться у бідній голіві Ростислава Іщенка, якщо замість покаяння він береться повчати багатотраждальний український народ? Але, якщо пригадаєш, що у Воркуті тисячі були наглядачами в’язнів, здивування зникає. До якої когорти належать Ішенки, чому їх турбує питання боротьби наших патріотів “за українцізацію України” — зрозуміло. Історичну пам’ять самі вони не втратили, а дешеве для них вугілля пам’ятають добре. А то чому залишили б вони проблеми улюбленої Росії і взялися “тягти кота поперек живота”? Це — по-перше.

А по-друге, чи насправді ведеться та “борьба”, про яку йдеться у статті? Занепокоєння долею рідної мови, а з нею — держави, висловлене в пресі кількома інтелігентами-патріотами, не може називатися “борьбой”. Чи

МИХАЙЛО ВОЛИНЕЦЬ: «НАС ХОЧУТЬ ЗАВЕРНУТИ В РАБСТВО»

— *Пане Михайле, тож — “соціальний діалог”, що за ним?*

— Він будується між роботодавцями й людьми найманої праці, яких представляють профспілки. Третьою стороною є влада. 23 грудня парламент ухвалив Закон, у якому, зокрема, йдеться про таке важливе питання, як підписання регіональних, галузевих і генеральних трудових угод. Ними визначається не лише рівень заробітної плати, а й купівельна спроможність людей, тобто їхній добробут. Ідеться також про соціальну захищеність.

У нас давно вже існує і тристороння Рада соціального діалогу при Президентові, яка має дорадчі функції. Однак, наприклад, у Польщі ще не було випадку, щоб подібна Рада соціального партнерства надала пропозиції Сейму держави, і він їх не врахував.

— *У нас враховують далеко не завжди?*

— Навіть не завжди обговорюють. Ухвалюється бюджет держави, де передбачено основні соціальні параметри, а його проект Рада навіть не обговорює.

— *Незалежні профспілки оцінили цей новий Закон як наступ на права трудящих, спробу знищити вільні профспілки.*

— Влада вибудовує тоталітарне суспільство, близьке чи то до російського, чи до білоруського варіанта, чи до українського бандитського. І в цій тоталітарній системі вибудовується також профспілкова вертикаль. Усе, як за радянських часів, коли була єдина профспілка, підпорядкована владі, і вона слугувала не людям праці, а комуністичній верхівці. Ось що заклали в законопроект його автори — депутати-регіонали Василь Хара, Олександр Стоян і Ярослав Сухий.

— *Хара нині очолює провладну Федерацію профспілок України, Стоян очолював її раніше, плюс усюдишній Сухий. І, до речі, саме вони є авторами скандального законопроекту про новий Трудовий кодекс.*

— Саме їхній законопроект про соціальний діалог і ухвалено контрольованою регіоналами більшістю в парламенті. Закон визначив критерії репрезентативності профспілок, тобто їх “законності”. Згідно з такими критеріями, незалежні профспілки спочатку будуть усунуті від можливості захисту трудящих, від того ж соціального діалогу, їх позбавлять права укладати колективні угоди на підприємствах, на регіональному рівні — угоди районного та обласного рівня між людьми праці й роботодавцями, а також — галузеві та генеральні угоди на рівні України. Їх відсторонять від участі в управлінні Фондами соціального страхування, а це — оздоровлення, техніка безпеки й охорона праці, оплата лікарняних. Урешті мета всього цього — знищення незалежних профспілок.

— *Яким чином?*

У грудні 2010 р. Верховна Рада України ухвалила Закон “Про соціальний діалог”. Незалежні профспілки України критично оцінили його і звернулися до президента Януковича з проханням накладати вето на цей Закон. На запитання нашої газети відповідає голова Конфедерації вільних профспілок України, народний депутат України (фракція БЮТ) Михайло ВОЛИНЕЦЬ.

— Законом утворюється нова державна структура — Служба посередництва і примирення при Президентові. Вона буде виносити рішення про репрезентативність, тобто законність, тих чи інших профспілок та їх органів.

— *Ті, хто проігнорував цей Закон, можуть сказати, що це задля порядку у профспілковому русі.*

— Але Україна — молода держава, справжній профспілковий рух, як і багато іншого, на стадії творення, особливо якщо говорити про окремі галузі, регіони. І можливості такого творення гальмуються. Якщо глянути глибше, йде знищення тільки-но народжуваного громадянського суспільства України. Адже існування єдиної, колишньої радянської профспілки — Федерації профспілок України абсолютно не забезпечує соціального захисту людей, вона не лише провладна, а просто кишенькова: наскрізь корумпована, прості трудівники не в змозі її контролювати. Натомість — повністю контрольована владою і кримінальним бізнесом. Наслідок один — суттєве погіршення життєвого рівня простих людей, яких нікому захистити.

— *Є приклади?*

— Чи не найбільш кричущий факт — підписання офіційною профспілкою — ФПУ нової Генеральної угоди з урядом і роботодавцями, причому одразу на два роки, на 2011—2012-й. Це сталося 9 листопада, в обхід незалежних профспілок. Зокрема цією Угодою передбачено “замороження” заробітної плати працівників бюджетної сфери...

— *Але ж це прямо суперечить недавнім виборчим обіцянкам регіоналів — і на президентських, і на місцевих виборах....*

— Вони дуже швидко забувають про свої обіцянки. Далі, за цією Угодою з профспілками вже не треба буде узгоджувати підвищення тарифів на газ, електроенергію. Хоч у попередніх угодах це передбачалося. Нині ж просто записано якесь туманне положення про “консультації” влади, роботодавців і профспілок для ухвалення “спільних рішень”. Але ясно, яким може бути “спільне рішення”, коли кишенькові профспілки на боці влади...

— *А роботодавці, тобто бізнес, давно зрослися з цією владою.*

— Про який захист прав та інтересів трудящих можна говорити, коли з набуттям чинності нового Закону втратить чинність законоположення про так звані колективні договори?! За цим Законом іде новий Трудовий кодекс, уже ухвалений у першому читанні і готовий до другого. Потім Житловий кодекс. Рабські умови праці й проживання простої людини будуть закріплені.

— *Дуже болюча тема — підвищення комунальних тарифів. Різно, на 25—30 і більше відсотків дорожчає тепло, квартплата. Газ із серпня подорожчав на 50 відсотків, із квітня півторакратно подорожчання буде вже на цей тариф. За якісь 8 місяців подорожчання складе 125 відсотків. У новій Генеральній угоді зникло, як Ви сказали, положення про узгодження тарифів із профспілками. Але ж вони не можуть попускати такий наступ на життєві інтереси громадян?*

— ФПУ мовчки “проковтнула” це підвищення тарифів. І відсторонилася від боротьби за скасування підвищення ціни на газ. Національний форум профспілок України, наша КВПУ, партія “Батьківщина” подали позов до суду з вимогою скасувати таке різке підвищення ціни на газ. Спершу до цього приєдналася і ФПУ, яка теж подала аналогічний позов. Суд об’єднав ці позови в одне провадження. А 16 вересня, коли прийшли до суду на засідання, дізналися, що ФПУ несподівано відкликала свій позов. І суд, по-

силаючись на це, просто відмовився розглядати справу. А після того, як 9 листопада ФПУ підписала ту ганебну Генеральну угоду, стало зрозуміло, чий інтереси їй ближчі.

— *Наступна тема — фонди соціального страхування. Кожен із нас, працюючих, незалежно від того, у якій він профспілці і чи є взагалі її членом, отримуючи зарплату, знає, що з нього вираховувано своєрідний податок — платежі в ці фонди. Це колосальні кошти, до яких теж мають стосунок профспілки.*

— До деяких фондів йдуть відрахування із зарплат. Але левову частку відраховувань до цих трьох фондів, як і до Пенсійного, роблять роботодавці. Та фактично це просто частина недоплаченої працівникові зарплати, бо платежі йдуть із фонду підприємства. А роботодавець не бере це собі на витрати, а закладає ці відрахування у вартість продукowanego. Хто купує цю продукцію? Звичайні громадяни.

— *Коло замкнулося. Цікава економіка...*

— Отже, кошти концентруються в казначействі, на рахунках цих фондів.

Це колосальні суми: десь 20 мільярдів гривень на рік. Це недержавні, тобто не-бюджетні кошти. І ось відсотків із 60 від цих сум, десь 12 мільярдів, розкрадають і використовують не за призначенням.

— *Хто ж розпоряджається цими величезними коштами?*

— Спілка роботодавців і верхівка Федерації профспілок України, та ще деякі чиновники від влади досить серйозно пасяться на цих грошах. Це знову кримінал, корупція. Держава має здійснювати контроль, так передбачає закон. Але ж склалася кримінальна ситуація, коли понад 50 відсотків економіки працює в тіні. Отже, розкрадаються і ці фонди, і майно офіційних профспілок. А прості люди не захищені, 75 відсотків населення проживають за межею бідності.

Формально існує правління Фондів соціального страхування, 45 членів: по 15 від влади, роботодавців і профспілок. Але з цих останніх 15-ти — дві третини, тобто 10, — представники ФПУ. Рука руку миє...

— *Отже, в країні замість гарантованого статтею 36 Конституції України права громадян на вільне об’єднання у профспілки без втручання і диктату держави іде одержавлення профспілок, призначення зробити монополіста в особі ФПУ?*

— Сюди ілюмінь зараховують працюючих. Навіть якщо людина взагалі не писала заяву в цю профспілку, вона потрапляє туди автоматично, і з неї вираховують внески у ФПУ. Ці старі профспілки отримують також кошти від роботодавців, різних фондів.

— *А між тим, на адресу цієї одержавленої Федерації лунають серйозні звинувачення. Зокрема йдеться про долю гігантського майна, що дісталось офіційним профспілкам після розпаду СРСР.*

— За оцінками Служби безпеки України, ФПУ незаконно заволоділа майном на суму 4 мільярди доларів. Але тут не враховано майно, яке належало місцевим профспілковим організаціям, обласним радам профспілок і галузевим профспілкам. Якщо порахувати все це майно — санаторії, будинки відпочинку, пансіонати, спортивні споруди і таке інше, то все це коштує близько 10 мільярдів доларів.

— *Це 80 мільярдів гривень!*

— Врахуйте і те, що, наприклад, санаторії у Криму мають по кілька десятків гектарів території і таке інше, то все це коштує перевищує вартість самих споруд.

— *Як розпорядилися цим майном?*

— В основному розтягли або поздавали в оренду. Візьміть саму центральну будівлю Федерації профспілок України, що в центрі

столиці, на Майдані Незалежності. 17,6 тисячі квадратних метрів площі, будівля павутиною облуплена рекламними щитами: реклама банків, які пограбували населення, горілчаних брендів. І лише від такої реклами отримують мільйони доларів. Багато приміщень будівлі здають в оренду, причому більшу частину — нелегально. Сидять там якісь компанії, перекладаються гроші з кишені в кишеню. Взагалі левову частку коштів ці старі профспілки отримують саме від оренди й продажу майна.

Є три постанови Верховної Ради, що це майно має бути підпорядковане Фондові державного майна України і перебувати в управлінні держави. Адже воно набуто коштом держави, самих членів профспілок, підприємств, а профспілкам просто передане в користування. Але ФПУ продовжує незаконно утримувати й продавати це майно. Хоч воно в одному разі не підлягає приватизації і продажу. І все це при потуранні влади, бо будь-якій владі хочеться приручити й контролювати профспілки.

Я цікавився на найвищому рівні: чому правоохоронні органи не борються із корупцією у профспілках? Відповідь — нема політичної волі.

— *Якою ж постає наша українська держава в очах міжнародної громадськості?*

— Міжнародна конфедерація профспілок (штаб-квартира в Брюсселі) була категорична проти цього законопроекту про соціальний діалог. МКП зробила дві експертизи законопроекту, направила свої дуже критичні оцінки спікеру Литвини і прем’єру Азарову. Та все це парламентом проігнороване. Міжнародна організація праці (штаб-квартира в Женеві) ще на початку грудня також винесла рішення щодо тих дивних норм закону, які паралельно закладені і в проєкті Трудового кодексу. Дуже негативна оцінка. МОП пропонує продовжити соціальний діалог і шукати прийнятних рішень. Влада наша проігнорувала й це.

На фоні невивплат заробітної плати, згорання демократії, блокування розвитку громадянського суспільства з боку влади таке ігнорування може призвести навіть до міжнародних торгово-економічних санкцій щодо України. Хто ж постраждає? Не олігархи, вони й надалі грабуватимуть. Постраждає економіка, а відтак знову ж проста людина. Продукцію наших підприємств не купуватимуть за кордоном, будуть втрачатися робочі місця, погіршуватиметься рівень життя. Внутрішня ситуація в країні загострюватиметься. Бо коли люди відчують себе незахищеними, не бачать можливості цивілізованого вирішення питань, вони вдаються до страйків, демонстрацій, інших гострих форм боротьби за свої права.

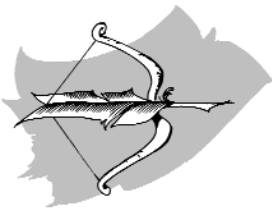
— *Як Ви оцінюєте те, що відбувається в нашому суспільстві?*

— Вибудовується тоталітарна держава з корумпованою владою, де відсутні свободи, не дотримуються права громадян, низькі параметри життя для більшості населення. Але Україна — не Афганістан, не азіатська держава, вона на рубежах Європейського Союзу. Багато наших людей знають інші стандарти життя, бувають за кордоном, вони не згодні з такою ситуацією. І боротьба буде загострюватися не лише на соціальному рівні, а й політичному. Зростання цін, підвищення комунальних тарифів, замороження зарплати, підняття пенсійного віку — все це підштовхне маси людей піднятися широким фронтом на боротьбу за свої права.

Європі ж на їхніх кордонах не потрібна така країна з нестабільною ситуацією. І тому Європа сьогодні вже теж реагує. Поки що це заяви, але незабаром, коли ухвалюватимуться такі рішення, як щодо Лукашенка, коли 27 країн заборонили йому і його наближеним в’їзд на свою територію. А самі українці оцінять таку нашу владу на нових виборах.

Незалежні профспілки боротимуться і проти наступу на самі профспілки, і проти наступу на права людей.

Спілкувався Петро АНТОНЕНКО

Таїса БУРЛАКА,
викладач Київського університету
імені Бориса Грінченка

НЕ МОЖУ МОВЧАТИ, КОЛИ...

...Коли на українському освітянському олімпі ігнорують національну ідею, серцевиною і генератором якої є мова титульної української нації.

...Коли для її (ідеї) втілення в життя активно не борються у своєму домі за своє найдорожче багатство — рідну українську мову.

...Коли в пропонований Міністерством освіти й науки, молоді та спорту України проект Концепції мовної освіти в Україні накидано “всякого жита по лопаті”, що свідчить:

— про незнання авторами своєї та світової практики у вивченні мов;

— про дрімуче невігластво в галузі лінгвістики як дуже складної і багатовимірної знакової системи, якою досконало оволодіти здатна далеко не кожна людина;

— про жонгливання набором таких великих понять, як “рідна мова”, “державна мова”, “глобалізаційні тенденції”, “стратегічна мета сучасної освіти”, “актуальність нової Концепції мовної освіти”, “гармонізація потреб суспільства”, “мовна толерантність” і т.д., і т.п., які є *порожніми* для українських реалій, але в них (у слова!) довірливих українців можна ув’язнити, щоб досягти справжньої мети в дебілізації молодого покоління через накидання йому полімовності, нібито спрямованої (цитую):

— “на *досконале* володіння рідною мовою кожним її носієм”. (Запитання. Як, приміром, греки чи поляки, чи євреї і т. д. знатимуть досконало власну мову, живучи за межами своїх батьківщин?);

— на “вільний вибір мови навчання”. (Запитання. Невже забуто, що цю практику ми вже проходили в радянській імперії, щоби “в неволі ушербитись”?!)

...Коли проект Концепції є маніфестом всеохопного й остаточного зросій-

На сайті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України представлено для громадського обговорення проект Концепції мовної освіти. Закликаємо просвітян і освітян, усіх небайдужих ознайомитися з проектом і взяти участь в обговоренні, бо безіменні автори “Концепції...” стверджуючи, що “Концепція мовної освіти в Україні визначає мету і завдання, принципи вивчення мов, структуру і зміст навчання, умови реалізації. Вона ґрунтується на основних положеннях Конституції України, Законів України “Про освіту”, про мови, Державної національної програми “Освіта” (Україна ХХІ століття), Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти” не пропонують прийнятної стратегії утвердження і плекання державної української мови, а в чомусь і повторюють горезвісний законопроект регіоналів, литвинівців і комуністів.

щення України, що помітно хоч би й у таких фразах:

Зі “Вступу” (цитую): “Для значної кількості громадян України рідною є російська мова, якою *вільно* володіє більшість мешканців нашої країни. Це мова міжнаціонального спілкування, одна з поширених міжнародних мов, близькоспоріднена з українською”.

Дивіться-но, як лише в два короткі речення вкрито маніпулятивно місткі й напосідливо ультимативні постулати! А що ж у них є правдою, а що лжею?

Так, це правда, що українська й російська мови близькоспоріднені. Такими ж є, скажімо, мови іспанська та португальська, але жодна з них не претендувала на свою месіанську роль — бути мовою міжнаціонального спілкування.

Так, це правда, що колоніальні народи колишньої нашої імперії змушені були володіти мовою метрополії, але тільки *мізерна* кількість васалів могла (і може) *вільно* спілкуватися мовою загарбника, навіть і мовно близькоспорідненого.

Так, це правда, що три імперії (Російська дореволюційна, радянська і нинішня) батоном і праником нав’язували (і досі

нав’язують) різним народам єдину російську мову як засіб міжнаціонального спілкування.

Але теза про те, що російська мова “одна із найпоширених міжнародних мов”, є цілком фальшивою, бо, за офіційною статистикою, 98 % літератури у світі виходить англійською, а 2 % припадає на інші міжнародні мови (іспанську, німецьку, китайську тощо), серед яких нуль цілих і кілька десятків відсотка належить російській мові. То *де* ж вона *поширена*!?

II. Зі “Структури мовної освіти” (цитую): “На дошкільному етапі навчання мови характеризується органічним поєднанням мовної й мовленнєвої на основі ігрової діяльності. Особлива увага приділяється *загальному* розвитку, формуванню понятійного і лексичного *мінімуму*, що охоплює основні сфери життєдіяльності дітей дошкільного віку. *Велике* значення надається розвитку вміння *розуміти чуже мовлення*, правильно *вимовляти* звуки, *будувати та інтонувати* речення, зачувати напам’ять вірші, спілкуватися, дотримуватися мовленнєвого етикету”, що викликає змішані почуття здивування та обурення, а також низку запитань до авторів:

— Що ви вкладаєте в поняття “чуже мовлення” — це мовлення китайське, корейське, англійське і т. д. чи тільки російське?

— Які ж методи і прийоми можуть бути придатними, щоб навчити дитя ніжнього віку і розуміти чуже мовлення, і правильно вимовляти звуки, і будувати та інтонувати речення, і навіть спілкуватися чужою мовою, якщо це малятко недостатньо володіє елементарними нормами української літературної мови і мовленнєвої практики?

— Чи знайомі вам дослідження і рекомендації видатних науковців про можливості дитячого організму при вивченні не тільки рідної, а й чужої мови?

— Як ви спростуєте таке, наприклад, твердження видатного українського вченого світового рівня Олександра Потебні: “Знання двох мов у дуже ранньому віці не є володінням двома системами зображення і повідомлення одного й того ж кола думок, але роздвоює це коло і наперед утруднює досягнення цілісності світоспоглядання, заважає науковій абстракції”?

— А як почуватимуться батьки, вихователі та їхні діти, яким (не дай, Боже!) доведеться долати поставлені вами непоборні труднощі?

А тому як український філолог-практик із 50-річним стажем роботи на всіх освітянських ділянках (дошкільна, шкільна, вишівська) вважаю, що нинішня мовна ситуація в нашій державі вимагає:

— по-перше, відкласти у довгу шухляду пропонований проект Концепції мовної освіти в Україні як нереальний і шкідливий;

— по-друге, створити стратегію утвердження і плекання державної української мови як консолідуючої сили в розвитку України і в піднесенні її іміджу у світі.

ПРОСВІТЯНИ — ПРОТИ ПОЛІТИЧНИХ РЕПРЕСІЙ

Наприкінці грудня у Дніпропетровську відбулася акція протесту демократичних сил проти політичних репресій і переслідувань в Україні. Місцем її проведення спершу мав стати бульвар навпроти будівлі обласної прокуратури. Однак міська рада звернулася з цього приводу з позовом до окружного адміністративного суду, у якому просила обмежити проведення масового заходу в заявленому заздалегідь місці. Це аргументувалося, звісно ж, посиленням на Конституцію України, тим, що на бульварі навпроти будівлі обласної прокуратури існує загроза громадському порядку і безпеці людей. Тож рекомендувалося провести акцію протесту в одному з місць, перелік яких визначений затвердженим міськрадою Поло-

женням про проведення масових заходів у Дніпропетровську.

Певна річ, адміністративний суд позовну заяву влади задовольнив, про що організаторів акції було повідомлено пізно ввечері. Тому поспіхом було прийнято рішення про проведення заходу на площі імені Леніна біля пам’ятника “вождеві світового пролетаріату”, який, за великим рахунком, люди й пікетували. Що характерно, заборонений судом для проведення масового заходу бульвар навпроти будівлі прокуратури області з

обох боків відгороджений від проїжджої частини проспекту Карла Маркса високим металевим парканом, тоді як площа Леніна не відгороджена нічим і до проспекту прилягає безпосередньо. Проте міськрада і суд із дивовижних міркувань небезпеку для громадян вбачили саме на бульварі.

Виступаючи на імпровізованому мітингу, серед яких був і голова

приводами лідерів української опозиції Юлії Тимошенко, Юрія Луценка, Олександра Турчинова та багатьох інших. Сергій Довгаль, зокрема, акцентував увагу на тому, що жорстоко побито у стінах Верховної Ради багаторічного голову Київської міської “Просвіти” Юрія Гнаткевича та затримано члена правління Всеукраїнської “Просвіти”, колишнього міністра охорони навколишнього середовища Георгія Філіпчука. Як зазначив лідер просвітян Дніпропетровщини, такого удару з боку влади наша

організація не зазнавала навіть за російського царату. З іншого боку, правоохоронці вперто “не помічають” (а може, підтримують?) злочин проти “Просвіти” в обласному центрі — підставною особою було захоплено майно, документацію, печатку нашої організації, робота якої внаслідок цього паралізована, що, згідно з чинним законодавством, є кримінальним діянням. Однак правоохоронці вперто не бажають порушувати кримінальну справу. Хоча Сергій Довгаль, юрист за фахом, уже двічі через суд домігся скасування постанов про відмову в порушенні кримінальної справи щодо вищезгаду-

Сергій Довгаль виступає під час акції протесту у Дніпропетровську

Дніпропетровської обласної “Просвіти” Сергій Довгаль, висловлювали рішучий протест із приводу намагань кримінального переслідування під надуманими

справу. Хоча Сергій Довгаль, юрист за фахом, уже двічі через суд домігся скасування постанов про відмову в порушенні кримінальної справи щодо вищезгаду-

ЖИЛА З БОГОМ У ДУШІ

Михайлина Коцюбинська попрощалася із земним життям у перший день Різдва Христового. 7 січня 2011 року залишиться в нашій пам'яті днем “Великої Радости і Великого Смутку”. Так визначав долю її побратим Василь Стус. Велика Радість — народження Ісуса Христа, Великий Смуток — завершення в цей же день життєвої долі видатного вченого, чудового літературознавця, одного з чільних діячів українського шістдесятництва.

У промові на випускних урочистостях в Українському Католицькому Університеті 19 червня 2004 р. у м. Львові Михайлина Коцюбинська зачитувала початок одного із Стусових програмних віршів: “В мені уже народжується Бог” і далі пояснила символічне значення набуття усвідомленої суверенності власного “я” — народження в душі Бога.

“Утримати в собі “Бога” — цю вищу духовну сутність, втримати, хоч би чого це було варто...” — це для Михайлини Хомівни означало витримувати “протистояння на вітрах історії, на вітрах долі”... Це протистояння досягається нелегко. Передусім необхідно було створити умови, ґрунт, на якому має постати духовна оселя для Бога, що має народитися в людині.

Цим ґрунтом було життя і творчість її славетного дядька-письменника Михайла Коцюбинського, її батька — молодшого брата автора “Intermez-zo” Хоми Михайловича, який був засновником і першим директором Вінницького літературно-меморіального будинку-музею М. М. Коцюбинського, а згодом і Чернігівського літературно-меморіального музею Коцюбинського. Бо ж і названа була на честь ушанованого дядька, і виростала в кольорах і барвах українського образного слова, плекала і захоплювалася дивовидами природи серед буйства квітів, які любив Михайло Михайлович — серед червоних гвоздик, що їх привозив із Капрі письменник, серед розкішних штабмових троянд, виписаних батьком після війни з Кенігсберга, жоржин, мальв, винограду, агав...

Її духовною опорою, моральною силою було Шевченкове слово. “Поетика Шевченка і український романтизм” — тема кандидатської дисертації, яку вона написала під керівництвом академіка О. І. Білецького і захистила 1958 року. Працюючи в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка, Михайлина Коцюбинська друкує дві книги: “Образне слово в літературному творі” (1959) та “Література як мистецтво слова” (1965), багато статей і рецензій, поетичних перекладів із польської, французької, англійської мов. Володіла особливим чуттям образного слова, тонко аналізувала систему образотворення, жан-

рову специфіку твору та “життя” слова в індивідуальному стилі митця...

На книгу “Література як мистецтво слова” відгукнувся Василь Стус: “Майстерність аналізу конкретних творів, ясність і логічна стрункість концепції Михайлини Коцюбинської, вміння побачити крізь призму структури твору, творчості, літератури, вільне оперування критичною літературою, здатність доносити красу худож-

ного рядка. Ледве вдалося влаштуватися на роботу редактором видавництва “Вища школа”. Та весною 1977 року і звітні звільнили за причетність до Української Гельсінкської Групи.

Від своєї позиції не відступилася, своє протистояння витримувала й підсилювала повсякчасним випростовуванням себе — утвердженням своєї правоти на допитах у КДБ, відмовою покаятися, як цього прагнули слідчі, бо ж племінниця самого Михайла Коцюбинського не могла ж свідомо піднятися в кінотеатрі “Україна” на знак протесту проти арештів української інтелігенції слідом за Василем Стусом, В’ячеславом Чорноволом...

Але Михайлина Коцюбинська поводити себе гідно, цей екзистенційний тест, який запропонувала їй доля, вона витримала і, більше того, як зізнається пізніше, “утвердилася як людина на землі”. У ці тяжкі часи вона зуміла “утримати в собі “Бога”, тому в незалежній Україні змогла розкритися напролюд легко, творчо активно, з особливою натхненністю готуючи до друку наукове видання творів Василя Стуса у шести томах (дев’яти книгах), пишучи статті, есеї, спогади, критично-мемуарні розвідки про Василя Стуса, Івана Світличного, Зіну Генік-Березовську, Павла Тичину, Євгена Сверстюка, Надію Суровцеву, Бориса Антоненка-Давидовича...

Михайлина Хомівна в останні два десятиліття своєї діяльності зосередилася на дослідженні художньої документастики. Ретельно вивчає спогади, щоденники, епістолярії письменників, захоплює в орбіту своїх творчих зацікавлень величезні документальні масиви. Публікує листи Василя Стуса, Олександра Олеся, Олега Ольжича, Василя Стефаника, Віри Вовк, Зіни Генік-Березовської, готує до друку два томи епістолярної спадщини В’ячеслава Чорновола, узагальнює свої наукові спостереження в книзі “Зафіксоване і нетлінне: Роздуми про епістолярну творчість” (2001), яка була відзначена Національною премією України імені Тараса Шевченка.

Михайлина Коцюбинська, володіючи особливою інтуїцією вченого, відчувала всезростаючий інтерес до художньої документастики як до самостійного мистецького явища і всебічно проаналізувала цей специфічний вид словесної творчості. До цих наукових зацікавлень Михайлину Хомівну певною мірою долучив своєю порадою Василь Стус. Досліджуючи і популяризуючи його творчість, Михайлина Коцюбинська натрапляє в листі до дружини від 24 червня 1981 року звернення Стуса і до неї:

“Хотів би, Михасю, аби Ти

знайшла собі заняття — свого рівня, аби не втікати в дійсність од себе, як добре Ти висловила-ся. Вірю, що ще знайдеш жанр свій, де не треба доскіпливості літературознавця, а лише доскіпливості Твого серця. Згармоніюй якимось набуванем і віддаванем — прекрасна, як на мене, гімнастика духу”.

Сприйняла цей “мовби дружній потиск поза життєвою гранню” з особливим — до сліз — зворушенням, вважала заповітом її гордого, нескоримого друга і брата, бо ж Василь Стус у вітальних листівках із коншторів називає Михайлину-Михасю сестрою (“Щастя Тобі, сестро!”).

Той, хто вчитався в її майже півстолітній науковий доробок, зібраний у двох книгах під назвою “Мої обрії” (2004), переконається в безумовній правоті цієї мудрої жінки, яка в прочитаній 4 квітня 2005 року в Національному університеті “Києво-Могилянська академія” лекції узагальнила: “Усе свідоме духовне життя української нації — майже суцільна опозиція, тихий або голосний опір тискові й нівеляції. Опір цей неминуче переходив із суспільного поля території душі окремої людини, заторкував її екзистенційні глибини, а це вже — матерія поезична”.

Михайлина Коцюбинська володіла особливим даром — природною незлобивою і надзвичайним почуттям гумору. До останніх днів свого життя була перейнята долею України, переживала з великим ентузіазмом Помаранчеву революцію — “Майдан внутрішньої свободи”, “Майдан незалежності в наших серцях”, сприймаючи його “як закономірний розвиток і продовження шістдесятницького Відродження й правозахисного руху”. Її життя було органічно “вживлене” в українську культуру, літературу і мистецтво, наповнене високою відповідальністю за суспільні цінності та їх утвердження.

До своєї “Книги споминів” Михайлина Коцюбинська взяла за епіграф слова Василя Стуса: “Схились до мушлі спогадів — і слухай...” Її допитливий розум і чутливе до сповідального слова вухо прихилилося до спогадів тих, хто відійшов за межу земного буття, до їхніх листів щоденникових записів, поетичних одкровен, затаєних у архівах... Вживалася в ці суверенні духовні світи, які з відходом митців лишаються, на щастя, з нами, співпереживаючи їхні долі, болі, радощі й страждання. І водночас готувала нам, ще живим і тим, хто буде народжуватися і жити, свій духовний світ у книгах, статтях, есеях, листах, а також у переживаннях своєї долі.

Достойне життя, гідне національної честі й поваги. Життя, наповнене боротьбою за себе і повсякчасним, за заповітом Василя Стуса, випростовуванням себе. Задля того, щоб найвищу духовну сутність зберегти в собі — “утримати в собі “Бога”.

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,
директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка
НАН України,
академік НАН України

СУМНА ВІСТКА З НІМЕЧЧИНИ

5 січня 2011 року померла Анна-Галія ГОРБАЧ (дівоче прізвище — Луцяк; нар. 02.03.1924 р. у с. Бродина у Південній Буковині, нині — Румунська Республіка) — літературознавець, перекладачка, громадська і політична діячка.

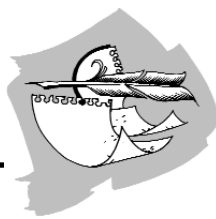
Анна-Галія Горбач — доктор філософії, укладачка й видавець антологій сучасної та класичної української поезії й прози німецькою мовою — сьогодні належить до найвідоміших і найактивніших особистостей у німецькому культурно-інтелектуальному світі. У її доробку понад 50 окремих видань перекладів, зокрема 15 антологій. Серед її друкованих праць “Синій листопад. Українські прозаїки нашого століття: Антологія прози” (1959, Heidelberg), “Криниця для спраглих” та інші українські оповідання” (1970, Tübingen), “Подай мені лютню з каміння: українська лірика XX століття” (1996, Reichelseim), “Ліна Костенко. Віхи життя: Поезії” (1998, Reichelseim) тощо; власні переклади німецькою творів Михайла Коцюбинського, Гната Хоткевича, Євгена Сверстюка, Валерія Марченка; наукові праці про українсько-німецькі, українсько-австрійські та українсько-румунські культурні взаємини (“Ольга Кобилянська і німецька культура”, цикл статей про творчість Л. фон Захер-Мазоха).

Від 1941 р. вона на еміграції в Німеччині, мешкала у м. Райхельсгайм. Активістка німецької секції Міжнародної амністії. У 1960—1970-х рр. Анна-Галія Горбач інформувала світову громадськість про політичні репресії в Україні, гаряче переймалася долею українських політв’язнів, допомагала їм, була одним з організаторів протестних кампаній на захист В. Стуса, І. Світличного, М. Горбала, В. Чорновола та інших українських в’язнів сумління, намагалася сконтактувати їх, зокрема В. Чорновола, із західноєвропейськими, передусім німецькими культурними діячами, членами Міжнародної амністії.

Зробила значний внесок у популяризацію української мови і літератури за кордоном та розширення українсько-німецьких культурних відносин. Разом зі своїм (нині покійним) чоловіком Олександром Горбачем 1995 року заснувала власне видавництво “Бродина”, яке видавало і розповсюджувало у ФРН твори українських письменників та поетів. Подружжя Горбачів стояло біля витоків створення єдиної у Німеччині кафедри україністики при Грайфсвальдському університеті.

Перекладачка, громадський діяч відзначена премією імені Івана Франка (1994), член НСПУ. Пам’ять про Анну-Галю Горбач назавжди збережеться в українських серцях.

Фото Ксенії Гладішевої

ЙОГО НАМ БРАКУВАТИМЕ

Він народився у подільському селі Скородинцях над Серетом 8 жовтня 1925 р. у селянській родині Анни та Ілька, рільника і теслі. Турбота про хліб ніколи не затуляла мрій про визволення України з чужинецького ярма, а українська пісня живила душу дорослим і дітям. До неї був особливо чутливий старший брат Павло — співак і диригент. Він приніс у родину захоплення співом чоловічого хору Дмитра Котка, на концертах якого бував у 1930-х роках у недалекому від Скородинця Чорткові. У Чортківській бухгалтерській школі, де навчався Степан, учитель Сельський також захоплено оповідав учням про Кошиця і Котка. “Я це сприйняв так, що спів хору Котка сягав своїм мистецтвом хмар, а капела Кошиця — високих небес, — згадує Степан Стельмашук. — Усе це відкладалося у свідомості, інтригувало й переслідувало мене роками”. Це й визначило майбутню професію Степана Стельмашука. Поштівка 1930-х років зі світліною хору Котка, згадує він, “була мені наче талісман під час військових служби”.

Після демобілізації та вечірньої школи навчався у Львівському музичному училищі (1950—1954), Львівській консерваторії (1954—1959). Навчаючись на 3 курсі, став керівником хору студентів Львівського педагогічного інституту, що з січня 1960 р. перебував до Дрогобича. Там викладав на музично-педагогічному факультеті, 37 років незмінно керував хоровою капеллою “Бескид”, писав музичні твори, навчальні посібники, зокрема: “Гармонічний аналіз хорових партитур: Посібник для вищих навчальних закладів Міністерства освіти” (Дрогобич, 1995); “Педагогічні пісні: Практичні матеріали для вчителів середніх і загальноосвітніх шкіл” (К., 1997); “Двадцять українських коляд” (Дрогобич, 1998); “Служба Божа. Для мішаного хору” (Львів, 2002); “Зі знаком Його доброти: Спогади про Станіслава Людкевича” (Дрогобич, 1991). Композитор С. Стельмашук — унікальний інтерпретатор народного мелосу. Він писав музику до “Слова о полку Ігоревім”, до поезій Т. Шевченка, М. Шашкевича, С. Руданського, М. Старицького, І. Франка, У. Кравченко, Б. Грінченка, Р. Купчинського, Ю. Шкрумеляка, В. Сосюри, Я. Славутича, Янки Купали та багатьох інших. Його музичну антологію ще тільки починає відкривати Україна.

У періоді С. Стельмашук друкував цікаві спогади про Василя Барвінського, Романа Сімовича, Євгена Козака та багатьох інших українських митців, а фундамен-

тальній праці про Дмитра Котка він присвятив майже 30 років. Книжка “Дмитро Котко та його хори: Статті, рецензії, спогади, документи” (Дрогобич, 2000) — це найкращий пам’ятник диригентові українського хорового співу.

Відомі його розвідки в журналах на теми фольклору: збірники “Сто українських народних пісень села Скородинці на Тернопільщині” (К., 1967), “Пісні Тернопільщини” (два випуски спільно з П. Медведиком), (К., 1989, 1993), “Ой зібралась звірина: Українські народні пісні-казки для дітей” (К., 1991). С. Стельмашук записував фольклор ще зі студентських років, цю працю продовжував зі студентами й викладачами кафедри теорії й історії музики Дрогобицького педінституту ім. І. Франка. З його ініціативи видано збірник “Перший ужинко (матеріали фольклорної практики 1989—1994 рр.)” (Дрогобич, 2002).

Чарами українського народно-го мелосу Степан Стельмашук майстерно оздобив свої вокальні ансамблі: тріо “Цвітка дрібная!” на слова М. Шашкевича в супроводі фортепіано (36 муз. творів на слова М. Шашкевича. — Вінніпег, 1992), солоспів на слова Б. Грінченка “Зима”, пісні для молоді шкільного віку, що їх публікував журнал “Світ дитини”, та багато інших.

Педагог, науковець, активний член НТШ, композитор, член ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, щиро відданий Україні Степан Стельмашук плевав національну свідомість, почуття національної гідності, пропагував рідну історію. Багатий життєвий досвід він яскраво описав у кількох автобіографічних нарисах: “Три наддніпрянці” (Трускавець, 1996), “Від “визволення” до “перемоги”. Спогади з часів Другої світової війни в 3-х частинах: 1. Під першими совітами; 2. Так було за німців; 3. В Червоній армії” (Трускавець—Львів, 2000).

Степан Стельмашук чимало робив як просвітянин. За його ініціативи був виданий плакат “Шляхом української державності” з портретами видатних українських діячів. Цей плакат прислужився багатьом учителям та учням у всіх кутках України. За участі Степана Ільковича проведено багато музичних вечорів. За його ініціативи виконано заповіт Дмитра Котка, на могилі якого на решті зробили напис — сотник УНР.

Гостра думка, чудове почуття гумору Степана Стельмашука додавали засіданням Ради Галицького районного об’єднання м. Львова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка приємної атмосфери і можливості знайти вірні рішення у складних ситуаціях. Як шляхетна інтелігентна людина він завжди скеровував діяльність просвітян у виваженому напрямі. На одному з останніх засідань він ділився планами щодо доповненого перевидання книжки про Дмитра Котка, про листування із земляками диригента.

Степан Ількович жив Україною, в його душі віддзеркалювалися чари української пісні й музики, в його серці жила велика любов до людей, до родини, до краси в житті й мистецтві. Коли в “Просвіту” приходив цей стрункий, елегантний, сивий, з приємною усмішкою чоловік, у присутніх поліпшувався настрій, розмова ставала жвавішою, а опрацьовані документи змістовнішими.

З січня цього великого Просвітянина не стало. Його буде бракувати нам, колегам, Львову й усій Україні.

Галицькі просвітяни

Андрій ДОБРОХОТ,
м. Сімферополь

В УРСР про українців Криму своєрідно, але все-таки дбали. Вони могли, зокрема, знайомитися з провідною кримською компартійною газетою рідною мовою. Якось непомітно дублерка зникла, і лише за часів проголошення української державної незалежності розпочався громадський рух за створення в Криму хоча б однієї української за мовою і змістом газети на кілька сотень російськомовних газет.

Отоді, на межі 1992-го та 1993-го років і народилася “Кримська світлиця”. Серед її співзасновників лише громадські організації — Всеукраїнське товариство “Просвіта” та Кримське відділення Спілки письменників України. А ще — трудовий колектив редакції — найзагартованіші патріоти, які пронесли українську ідею через сумнозвісні роки.

Життєвий шлях “КС” не встеляли трояндами — фінансування нестабільне і мізерне, яке уможлиблювалося лише завдяки українським патріотам у державному парламенті, але окремий рядок Держбюджету міг бути і проігнорований. “КС” гуртувала довкола себе українську громаду Криму й тих, хто чітко усвідомлював — лінія фронту в боротьбі за українську незалежність пролягає саме по кримській землі. Зрештою, газету просто полюбили за її правдивість, об’єктивність, державницьку позицію, а ще — за толерантність, якої бракувало багатьом подібним виданням України. Ну і, звісно, — за життєстійкість. Була колись українськомовна приватна газета в Саках, та недовго — її редактор і видавця знайшли мертвим під вікном його власної квартири у багатоповерхівці. Віддзвенів і “Дзвін Севастополя”, який видавався довгі роки за спонсорські кошти, по мірі їх накопичення. А “Кримська світлиця”, навіть коли її працівники по півроку не бачили зарплати, все одно була зі своїми читачами, за 17 років не заборгувала їм жодного номера.

Після чергового фінансового колапсу Міністерство культури і туризму України на чолі з Ігорем Ліховим, а згодом Юрієм Богущем простягнуло їй руку допомоги. Увійшовши до складу Газетно-журнального видавництва (у такий спосіб підтримувалися київські культурологічні неприбуткові видання), “Кримська світлиця” немовби розправила крила. Вона і раніше не лише розповідала про культурне життя України, а й була його активним організатором. Тепер це стало одним із її пріоритетів. Рахувалося із “Кримською світлицею” і керівництво автономії, звідуючи про її участь у виконанні рекомендованих йому вищою владою державних програм. То були три роки плідної праці, газету читали по всій Україні. Та ось у Міністерстві культури і туризму України та його Газетно-журнальному видавництві помінялися люди. Чи то ці зміни, чи криза, чи якась інша зла воля спричинили до того, що з новим 2010 роком колектив редакції київське начальство на чолі з міністром Василям Вовкуном “привітало” особливо — п’ятма звільненнями, у тому числі і головного редактора Віктора Качули. Газети фактично не стало: постаралися представники “помаранчевої” команди, саме того і підтримувала “Кримська

«КРИМСЬКУ СВІТЛИЦЮ» — В КРИМ!

Поріділий колектив “Кримської світлиці”
на одній зі своїх “вуличних” планірок

світлиця”, чи не єдина в Криму, коли вони торували собі дорогу до влади. Поспіхом призначивши нового головного редактора та врізавши нові замки, київська бригада відбула до столиці, пообіцявши, що “КС” у новому форматі стане по-справжньому європейською газетою.

Але те, що побачили передплатники згодом у своїх поштових скриньках, нікого не порадувало. Засмутила їх і поява кримської республіканської символіки (український тризуб був раніше символом редакційної політики, спрямованої на ідентифікацію Криму як складової унітарної держави), здивували анотації до усіх публікацій російською та кримськотатарською мовами. А вже жодна газета в Криму цього не практикує — вони вважають себе і без того зрозумілими своїм читачам. Лише єдина державномовна, яку було важко співвіднести з “Кримською світлицею”, почала офіційно визнавати свою меншовартість, заграючи з тими, хто ніколи не був серед її читачів. Ображали українців і деякі публікації, принизливі для людської і національної гордості. Тож передплатники почали вимагати на пошти повернути їм витрачені гроші, адже вони замовляли зовсім інший “товар”. Полетіли особисті та колективні листи-звернення і до Міністерства — люди просили повернути їм їхню улюблену газету, яка в Криму не мала альтернативи. Тим більше, що оновлена “КС” виходила епізодично і розповідала про вже неактуальні події, “зависала” між Києвом і Кримом.

А влітку 2010 року газети не стало взагалі. Редакційні телефони відімкнули за несплату ще навесні, не працював Інтернет, за борги опечатали редакційні кімнати. Понад 5 місяців були позбавлені засобів для існування газетарі.

Важко було змиритися з цим шанувальникам “Кримської світлиці”: шкода не лише викинутих на передплату грошей. Обурювало й порушення їхніх, здавалося б, невід’ємних прав: десятки російських видань, кримські татари мають три державних газети. Не позбавлені рідного слова і національні меншини. То хто ж тоді ми, українці, у своїй державі?

Не здавався і звільнений редактор Віктор Качула, якому київські функціонери намагалися приписати усі можливі гріхи і навіть погрожували ґратами. За минулий рік він пройшов цілу низку

судів, які всі до одного виграв, і мав бути поновленим на роботі.

Зробила це наприкінці 2010 року вже нова керівниця Газетно-журнального видавництва, ставлення іншого політичного табору Вікторія Карасьова. Цей факт надихнув українську громаду, так само як і обіцянка міністра Михайла Кулиняка, що газета відновить своє функціонування у звичному форматі, яка прозвучала у прямому радіоефірі.

А тим часом діється зовсім інше. Працівники “КС” одержали попередження про можливе звільнення, а далі і по догані. Керівництву Газетно-журнального видавництва не сподобалися надіслані ними звіти про виконану без приміщення і засобів зв’язку роботу задля неіснуючої газети. Та попереду на людей очікував ще один підступ. Не подовживши контракт із Віктором Качулою і звільнивши його з роботи, пані Карасьова сповістила кожного з працівників окремим листом: редакція газети переводиться до Києва, і тих, хто не готовий пакувати валізи, буде звільнено вже в лютому. І це без будь-яких консультацій з іншими співзасновниками.

Панове, а ви готові завтра оголосити про продаж житла, де все рідне і все ваше, зривати дітей зі школи, а працюючих — з роботи і паняти у “прекрасне далеко”, де виручених за продаж квартири коштів може вистачити хіба що на собачу будку? І де ви зупинитеся у чужому місті, поки цю будку шукатимете? Та і як довго зможете ходити на роботу, ночуючи з сім’єю на вокзалі? Тож не треба бути провидцем, аби усвідомити: єдину в Криму українськомовну газету буде просто знищено і — нібито — з вини... її змученого колективу. Та чи й потрібна в Києві, де українськомовних газет предостатньо, ще одна — з кримською назвою і без жодного кримського матеріалу? До речі, видання в столиці обійдеться нашій економічній державі чи не утричі дорожче, ніж у Криму, а на передплатні кошти можна не розраховувати, зокрема, ще й тому, що передплатного індексу “Кримської світлиці” немає в каталозі.

А ось кримські українці завжди занесуть цей факт у “святці”: поряд із “чеснотами” пана Валуєва, Петра І, Катерини II та інших “добродіїв”-україножерів хай постануть імена тих, хто знищив єдину українську газету часів незалежності в Криму. Кому вони служили? Якому народові? Якій країні?

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор мистецтвознавства, доктор
філософії, доктор богословських наук,
професор, академік Академії наук Вищої
школи України, головний науковий
співробітник Інституту мистецтво-
знавства, фольклористики та етнології
ім. Максима Рильського НАН України

Цього року Україна відзначатиме зна-
менні дати — 150 років від дня смерті (10
березня) і також 150 років (22 травня) від
дня поховання українського поета Тараса
Шевченка на Канівській землі. 1860, ос-
танній рік, був дуже значимим у його
житті, восени цього року вийшов “Коб-
зар”, а 2 вересня Рада Петербурзької ака-
демії мистецтв прийняла постанову про
визнання художника Шевченка академі-
ком із гравірування. Диплом академіка,
оригінал якого нині експонується у залі

БОЖЕСТВЕННЕ ПОКЛИКАННЯ

**Народний художник України Ми-
кола СТРАТИЛАТ зробив концептуаль-
но нове дослідження Тараса Шевчен-
ка як графіка і гравера.**

офортів Національного музею Тараса
Шевченка, з підписом Президента Імпе-
раторської Академії мистецтв і відповід-
ною печаткою був виписаний 31 жовтня
(за старим стилем). На ньому є напис,
який говорить про те, що документ для
передачі родичам-спадкоємцям отримав
радник Михайло Лазаревський, друг по-
ета.

Шевченко одним із перших художни-
ків у Росії був удостоєний звання академі-
ка гравюри, і на той час його по-
рівнювали з великим Рембран-
дтом, хоча він виконав не так ба-
гато гравюр, ми маємо нині 27 сю-
жетів. Усі вони, починаючи з пер-
шої гальваноакустики “Король
Лір” до останнього офорта “Пор-
рет архітектора Горностасва,
представлені у альбомі “Шевченко
— академік гравюри” (м. Хмель-
ницький, 2010), який був презен-
тований у рамках Шевченків-
ських студій, що постійно прово-
диться у Парламентській бібліоте-
ці України.

Автор вступної статті й упо-
рядник альбома — народний ху-
дожник України Микола Страті-
лат, що сам обрав стежу гравера, і
працює в цій галузі мистецтва ось
уже більше 30 років.

Про Тараса Шевченка як ху-
дожника, зокрема гравера-офор-
тиста написано багато, але це не
значить, що вже сказано і повніс-
тю досліджено. І саме в цій глибо-
кій, проникливій, хоч і невеликій

за обсягом праці, яку повною мірою можна
назвати монографією, що починається
епіграфом із Щоденника, поетичними сло-
вами, сказаними на засланні про гравюру і
її значення для поширення знань і освіти
серед народу, зроблено спробу подати нові
факти, і розкрити велике значення цього
доробку Шевченка. Працювати в гравюрі,
так вважає Шевченко, — “це бути корисним
людям і угодним Богові”. Жоден із худож-
ників-граверів, із тих, що навіть по-справ-
жньому любили свою справу, не сказав та-
ких піднесених слів: “Прекрасне, божес-
твенне покликання гравера!”

Навіть при піднесених емоційних ста-
нах поет не кидав слів на вітер, не говорив
заради самої їх красивості. І цю тезу глибо-
ко і професійно розкриває у своєму дослід-
женні Микола Стратілат. Монографічний
нарис є науковим вступом до альбому ре-
продукції офортів, виконаних у тому ж
розмірі, що й оригінали. Значення цього

нарису для нинішнього шевченкознавства
дуже велике. Сам першокласний рисуваль-
ник і гравер (також і маляр), автор вперше
(я не боюся вжити це слово) дав аналіз грав-
юр Шевченка з погляду застосування тех-
нологічних новацій, відомих митцям того
часу, вибудував його спадок у галузі офорта
за хронологією виконання, проаналізував
підготовчі начерки й етюдів. Але, найголов-
ніше, можна говорити про техніку і прийо-
ми гравюри, але тема залишиться нудною і
нецікавою для читача. Стратілат знайшов
золоту середину, говорячи про теорію гра-
вюри, про її значення, її особливу поезію,
про естетичні завдання, які ставив перед
собою Шевченко, про кількість естампів,
що дійшли до нас, про зворушливі написи
— автографи, зроблені на подарованих дру-
зям гравюрах: “Мій любий Княгині Олексан-
дре Михайловне Кулиш. От старого боярина
Т. Шевченка, на пам'ять”. Ми бачимо його
оточення, відчуваємо атмосферу часу. Тут
же розкривається і образ самого Шевченка,
поета, художника, пророка нації. У текст
введені документальні матеріали, спогади
сучасників, рядки листів, що робить опо-
відь живою і захопливою.

Само собою зрозуміло, що автор добре
обізнаний з історією українського гравер-
ства попереднього, щодо доби Шевченка,
періоду XVI—XVIII століть, він розглядає
доробок Шевченка як частину найкращих
здобутків нашої гравюри, а його самого як
продовжувача творчості Тарасовичів, Ле-
вицького, Мирського, Галатювського, Зуб-
рицького та інших визначних граверів.

Прочитавши цю працю, кожен може
нині прийти до Національного музею Та-
раса Шевченка, щоб подивитися на оригі-
нали офортів і мідні дошки, на інструмен-
ти гравера, на те необхідне приладдя, що
було в невеличкій майстерні в Академії, де
український поет і художник прожив ос-
танні роки свого життя.

ШЕВЧЕНКІВСЬКІ ЧИТАННЯ

Анастасія ЛАЦЮГА

Днями в Національному музеї Тараса
Шевченка відбулася науково-практична
конференція, на якій було представлено нові
спостереження, знахідки шевченкознавців —
співробітників НМТШ. Проведення щоріч-
них наукових читань стало традицією в музеї
Тараса Шевченка. Окрім того, представлені
наукові розвідки є вагомим внеском у вітчиз-
няне музеезнавство, адже безпосередньо сто-
суються музейної практики. Після відкриття
2006 року оновленої експозиції НМТШ
сформувалася основна мета музейних науко-
вих досліджень: вивчення фондової колекції.
Цілком відповідають поставленій меті допо-
віді науковців: два блоки в програмі конфе-
ренції були присвячені колекції музею та йо-
го філії — Літературно-меморіального бу-
динку-музею Т. Г. Шевченка (БМШ).

В основному це були уточнення атри-
буційних даних: встановлення авторства, дати,
визначення портретованих, історія побу-
вання музейного предмету та ін. При цьому
дослідники спирались на візуальний аналіз
першоджерела із залученням додаткових
свідчень. Окрім суто практичних надбань,
розвідки співробітників музею спонукають
до подальшого наукового пошуку (можливо,
із залученням спеціалістів іншого профілю).
Яскравим прикладом співпраці між двома
науковими установами (НМТШ та Націо-
нальним науково-дослідним реставраційним
центром України) стало дослідження твору
“Святий Тарасій” (доповідала заступник ге-
нерального директора НМТШ — Т. Чуйко).

Ціла низка досліджень була спрямована
на поглиблене вивчення музейних колекцій
(зокрема, за групами зберігання): “Антик-
варні меблі з колекції БМШ” (завідувач філії
О. Сьомка); “Гравірувальне приладдя Т.
Шевченка — з колекції БМШ” (завідувач
сектору фондів філії Т. Петрик), “Рушники
XIX ст. в колекції філії НМТШ” (старший
науковий співробітник БМШ О. Карпенко).

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

*Найперший “Кобзар” Тараса
Шевченка вийшов, як відомо,
1840 року. А далі історія зафік-
сувала сотні перевидань цієї епо-
хальної книги. Її передавали від
батька синові, з покоління у по-
коління. Відтак “Кобзар” став
не просто поетичною збіркою, а
своєрідним духовним заповітом.
Заповітом для України і для
кожного українця, який бачить
свою державу під банями соборів
і під сонцем свободи. Зважаючи
на таку значимість Шевченко-
вого слова, на Рівненщині за-
початкували широкомасштабний
просвітницько-дослідницький
проект “Найстаріший “Кобзар”
у моїй родині”. Він спрямований
на учнівську молодь, яка вестиме
пошук старих “Кобзарів”,
вивчатиме їх долі та долі людей,
що опікувалися виданнями мину-
лих століть, збиратиме мате-
ріали про подвижництво земля-
ків. Уся ця пошуково-дослідниць-
ка робота має втілюватися у лі-
тописне видання, яке називати-
меться — “Найстаріший “Коб-
зар” у моїй родині”.*

Презентація проекту відбу-
лася у Рівненській обласній
бібліотеці за участі вчителів,
учнів і студентів з усіх районів
області, слухачів Рівненської
малої академії наук. Своє слово
про значення “Кобзаря” в ук-
раїнській літературі та історії
мовили письменники, праців-
ники бібліотек, освітяни, нау-
ковці. Своєрідний старт до по-
шуку старих “Кобзарів” і напи-
сання творів дала одна з найак-
тивніших просвітнян області

НА РІВНЕНЩИНІ РОЗПОЧАЛИ ПОШУК ДАВНІХ «КОБЗАРІВ»

Віктор Посільський і Наталя Савчук — зачинателі проекту “Найстаріший
“Кобзар” у моїй родині” з “Кобзарем” 1942 року видання

Наталя Савчук, яка і зініціюва-
ла цей проект.

— Ідея про такий масштаб-
ний захід з'явилася після серії
матеріалів у газеті “Слово
Просвіти”, присвячених дав-
нім “Кобзарям”, — розповідає
Наталя Савчук, — зокрема,
тим, які мають причетність до
Рівненщини. Так, директор
Ярославської школи Мли-
нівського району Віктор По-
сільський зберіг унікальний
примірник воєнного “Кобза-
ря”, виданого у Львові 1942 ро-
ку. А сім'я Борецьких із Рівного
аж три “Кобзарі” — це вінні-
пезьке видання 1960 року за
редакцією Василя Сімовича;
факсимільне видання “Кобза-

ря” 1840 року та повне наукове
видання “Кобзаря” за редакці-
єю та з примітками Василя До-
маницького, яке вийшло 1907
року. Є на Рівненщині й “Коб-
зарі”, пробиті на війні оскол-
ками. Є і ті, які “пройшли”
всю війну. Отож поле для по-
шуку та опису широке, ми збе-
remo не тільки унікальні ви-
дання, а й унікальний літопис
минушини, пов'язаний із
“Кобзарями”.

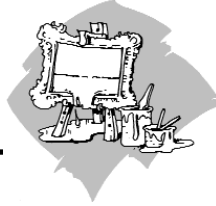
— Прекрасна задумка, віро-
ю її змістовне здійснення, —
зазначив на презентації проєк-
ту директор Ярославської
школи Віктор Посільський, —
щодо збереженого у нашій ро-
дині “Кобзаря”, то його з

фронту приніс додому один із
маминих братів. Тривалий час
ми цей “Кобзар” вважали сі-
мейною реліквією, а недавно
передали його у Ярославський
шкільний музей, аби став
набутком не однієї родини, а
ширшого кола шевченколюбів.
Сподівання на явно ширшу ау-
диторію, зацікавлену і Шев-
ченком, й історією рідного
краю, виправдалися. Бо за цим
виданням школярі почали пи-
сати дослідницькі роботи. Вод-
ночас радіє і вся моя родина,
що сімейна реліквія стала у
пригоді молодому поколінню.

...Здається, нещодавно стар-
тував “Найстаріший “Кобзар” у
моїй родині”, а дослідники вже
активно взялися до роботи. Так,
за словами голови Рівненської
обласної організації Національ-
ної спілки письменників Украї-
ни Лідії Рибенко (а саме пись-
менницька організація разом із
обласною організацією Всеук-
раїнського товариства “Просві-
та” імені Тараса Шевченка й уп-
равлінням освіти та науки обл-
держадміністрації взялася за
організацію заходу), на адресу
Спілки від учнів надійшло кіль-
ка цікавих історичних есе та
оповідань, пов'язаних із долею
“Кобзаря”. Зокрема про те, як
під час пожежі все майно згорі-
ло, а “Кобзар” залишився не-
ушкодженим.

Підбиття підсумків цього
конкурсу заплановане на бер-
езень наступного року під час від-
значення Шевченківських днів.

Надія КИР'ЯН

Григорій Мацегора народився 8 вересня 1934 року в селі Мотузівка (нині Олійники) Сахновщинського району на Слобожанщині. Рідне село, його мешканців зображає з великою любов'ю. Кожна людина — неповторна яскрава індивідуальність — вважає Григорій Прокопович. Працює в традиційній манері. “Мій живопис якоюсь мірою документальний, — говорить художник. — Я створюю образи сільських людей, тих, які працювали і працюють від зорі до зорі (на жаль, і нині), вони виснажені тяжкою роботою, але не плачуть, не згинаються, ставляться до життєвих негараздів із гумором і перемагають”.

Письменник Петро Сорока пише про Григорія Мацегору: “Художник прагне, щоб людина не втрачала божественної сутності. Митець пензлем відстоює людину, її вище призначення, врешті, її душу, з винятковою творчою силою акцентуючи увагу на одвічних істинах, замулених нашим шаленим, несамовитим і гріховним часом”.

Непросто складалася творча доля Григорія Мацегори. Батько загинув 1942 року на війні, у матері було троє діточок. Виховував хлопця вітчим, який забороняв йому малювати, бо вважав це несерйозною справою.

Щоб вступити до Харківського державного художнього училища, хлопець мусив утікати з дому. Босим ішов 25 км пішки до станції Лихачова, дістався до Харкова, здав необхідні творчі роботи для допуску до іспитів.

Коли повернувся додому, од вітчима дістав прочуханки. А з училища прийшов лист, що до іспитів його допущено. Щоб їх скласти, вдріг мусив тікати з дому. Іспити за спеціальністю склав добре. А коли дійшло до математики... Вийшов до дошки, записав умову задачі, та зрозумів, що її не розв'яже. З гумором згадає про це: “Стою, переступаючи з ноги на ногу... А ноги шкарубкі, “в курчатах”. Сандалі незручні, залишив їх під партою. Помітив, що сивий учитель позирає то на мене, то на мої босі ноги... Врешті каже: “Сідай-те, молодий чоловіче”.

Наступного дня боявся глянути на дошку з результатами іспиту. Один зі вступників повідомив несподівану новину: “У тебе четвірка”. Лише в кінці другого курсу студент Мацегора насмілювався про цей випадок поговорити з викладачем: “Василію Васильовичу, я ж тоді задачі не розв'язав”. Вчитель відповів: “Гришо, я подивився на твої ноги, згадав своє дитинство і поставив тобі четвірку”. Жив на стипендію, мама допомагала харчами. Закінчив училище 1956 року. З вдячністю

згадає вчителів зі спецпредметів Миколу Сліпченка та Ігоря Стаханова.

Після закінчення художнього училища Григорій Мацегора багато працював, брав участь в обласних, республіканських і всесоюзних художніх виставках. Із 1970-го — член Спілки художників України, 1994-го — одержує звання заслуженого діяча мистецтва України.

Одна з найважливіших його справ — заснування Запорізького обласного осередку Спілки майстрів народного мистецтва України. До цього в Запоріжжі існувала самодіяльна організація “Самодіяльність Запоріжжя”, до якої входили майстри народного мистецтва: вишивальниці, гончарі, різьбярі тощо. Народне мистецтво — одне з найбільших захоплень

ки майстрів народного мистецтва і 40 кандидатів.

Григорій Мацегора активно займається громадською діяльністю. З 1990-го — член ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Малює плакати для просвітян, бере участь у мітингах тощо. У своєму російськомовному регіоні послідовно відстоює українську мову. “У нас є українські школи, але бувають випадки, коли вчителька української пояснює свій предмет російською! Такого не повинно бути! На жаль, і в Києві ще замало розмовля-

НЕ ВТРАЧАТИ БОЖЕСТВЕННОЇ СУТНОСТІ

Пам'ять про батька, 1988 р.

“Григорій Прокопович МАЦЕГОРА — воістину художник із волі Божої. Справжній майстер, втаємничений у секрети творчості не лише вітчизняних, а й світових митців, він, проте, в кожному своєму творі передусім — українець”, — написав у книзі відгуків на одній з виставок відомого митця, активного просвітянина Борис Олійник, письменник, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка.

ють українською. А зі столиці беруть приклад в областях.

Проте деякі зміни на краще таки відбулися. Років 5 тому мені нерідко говорили: “Да говорите вы по-русски”. Нині цього немає”.

За будь-яких обставин Григорій Прокопович залишається собою, не принижується, не втрачає власної гідності. Змушує зважати на свої переконання. Наприклад, 2001 року до Запоріжжя якось приїхав Віктор Черномірдин із дружиною. Заступник голови ОДА Ольга Сергіївна Касьян запропонувала Григорію Мацегорі показати дружинам Черномірдіна і голови ОДА Карташова роботу осередку майстрів народного мистецтва. “Ми підготували їм подарунки — скриньки власного виконання, як годиться, — розповідає Григорій Прокопович. — Я чув, що дружина Черномірдіна родом з України. Тому вирішив провести для них екскурсію українською. І хоч Ольга Касьян мені подавала різні знаки (мовляв, говори російською), я правив своєї. Зауважень після цього мені ніхто не робив, бо я всім даю відсіч”. Аби так робили всі українці, наскільки важче довелося б русифікаторам!

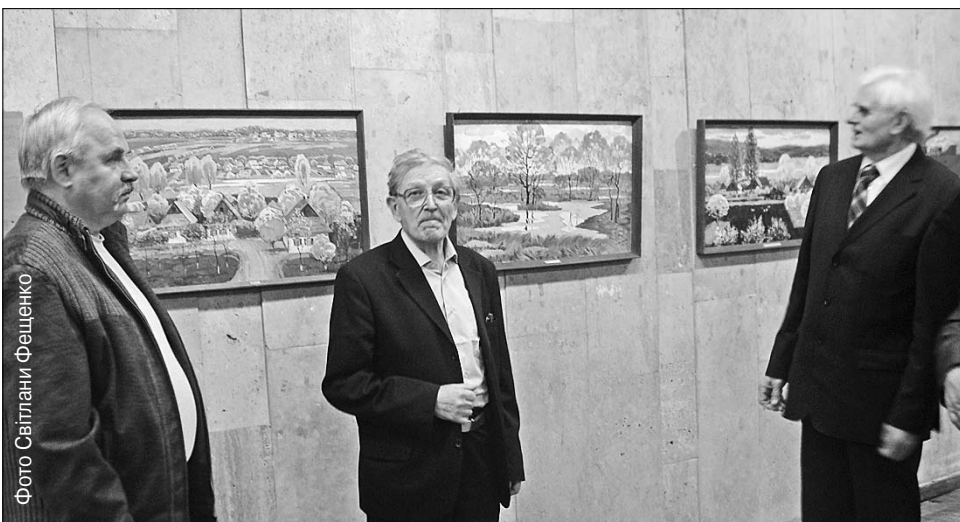
В українській історії є гідні приклади для наслідування. Григорій Прокопович розповів цікавий випадок: колись до Запоріжжя прибув російський цар, його приймав відомий історик Дмитро Яворницький. Він також провів екскурсію для царя українською, під час якої цар кидав репліки: “Понятно. Спасибо”. Описля історика допитували в жандармерії: “Вы почему это не на русском экскурсию для царя проводили?” На що він саркастично відповів: “Бо цар не такий дурний, як ви!”

Нині Григорій Мацегора, попри поважний вік, продовжує працювати за фахом, примножує творчі здобутки,

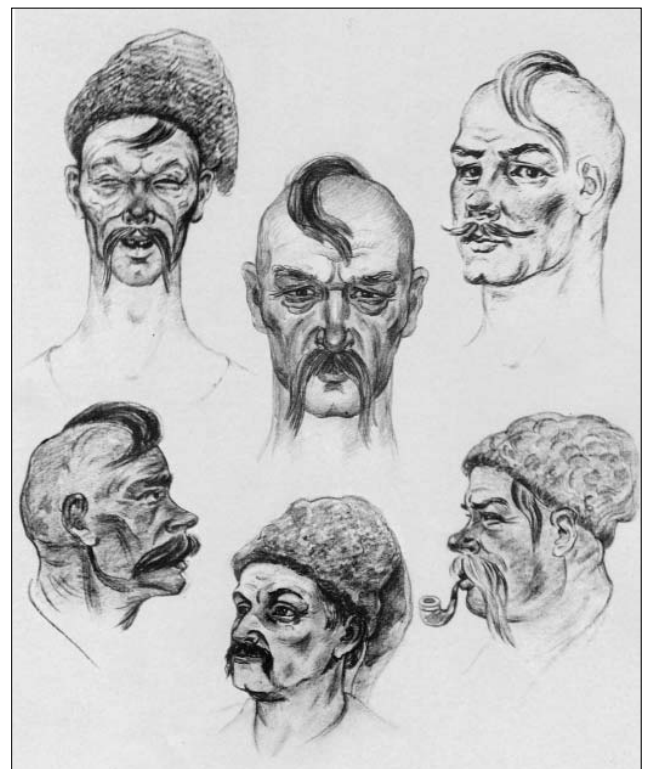

Проводжала мати сина, 1994 р.

Григорія Прокоповича, багатьох народних майстрів він знав особисто, співпрацював із ними. За 14 років роботи, коли очолював обласну організацію Спілки народних майстрів, зібрав багато світлин і став упорядником і редактором альбому “Народне мистецтво Запоріжжя” (2001 р.), до якого увійшли роботи 40 членів Спіл-

Григорій Мацегора (у центрі) з просвітянами, відвідувачами виставки

Типажі запорозьких козаків, 1975–1995 рр.

НЕОБТЯТІ КРИЛА СВІТЛАНИ КОРОНЕНКО

Наталія БУЧЕЛЬ

Напишу про подругу. Гарну, ширу, добру й талановиту, з якою разом склали вже більше десятка пісень. З якою можна поговорити про потаємне, таке, що й самій собі часом до кінця не розкажеш. А з нею можна просто сісти близько, очі в очі, та й розповісти про все, знаючи, що зрозуміє, порадить і розрадить.

Це як про подругу. А як про поета? Як передати відчуття розквітлої яблуневої гілки, яку колише весняний вітер?..

*Ти пишеш портрет акварельний.
Мій срібний портрет.*

*Рука твоя довго чаклує
над світом мольберта.*

*Портрет твій про мене,
але на портреті не я.*

*Там в когось вдвляється
срібна сяйлива красуня.*

*Художнику, стій. Зупини
свій мистецький політ!*

Я знаю, невдячна, але хочу бути собою.

Доля її почалася у місті Фастові одного благословенного літа. Була вона як отой “юний золотий кульбаб”, що проріс потім у її вірші. Хто знає, коли склався найперший рядок, але вірші Світлана писала завжди. Бігала босоніж, ходила до школи, зростала, гарнішала. І писала вірші. Їхала до Києва вступати до університету імені Т. Шевченка на факультет журналістики, складала сесії, бігала на побачення... І писала вірші. Дивувалася, тримаючи в руках першу свою книжку: ось вони, її вірші, уже відокремлені від неї, але все одно теплі й живі... Потім буде ще багато книжок, вона стане лауреатом багатьох літературних премій, але та — найперша — книжечка залишиться найдорожчою.

Світлана подорослішала, набула досвіду, стала ерудованою й елегантною. Столичне життя має свої закони. Та юний золотий кульбаб неможливо було заасфаль-

тувати, як неможливо загубити стежку до старого малинника...

*...Ще з такими крилами
необтяжними,
ще з такою глибокою вірою
у слова,
ще з такими очима
наївними й світлими,
ще з такою печаллю вселенської,
ще молода.*

І за будь-яких життєвих обставин вона писала вірші. Вони рятували від болю душі, а голосу додавали дзвінкості, та й зараз додають, два виспівані нею наймення, дві прекрасні поеми, дві донечки — Анна й Анастасія.

Дуже нелегко бути поетом, коли ти мама двох дорослих дочок, а ще заступник директора каналу “Культура” на Українському радіо і маєш безліч різних обов’язків і невідкладних справ... Але існує така собі шпарина між світами, і то є простір поезії, де стоїть на хмаринці темнокося жінка золототіла, простягає руку і дарує прозорі квіти, що їх бере нізвідки...

*З роси у сонце золотий кульбаб
...цивілізації, століття і морози
Так героїчно вистоявши, знов
Хоробру щічку виставив і гріє.*

Світлана пише прозу, філософську і містичну. В її романі “Мертва кров” є все, що можна уявити в цьому жанрі: упирі, які живуть і діють у багатолюдному місті, колишній монах, що став відлюдником, лікар-збоченець та французька-отруйниця, падре-екзорцист та індійський йог. Плетиво примарного павутиння у наелектризованому просторі, єднання містики й реальності, жаху та буденності дає той часово просторовий континуум, з якого виростають філософія і намагання осмислити наше буття в усіх його можливих проявах.

*Ви, юна жінка, ви, погідна лань,
Злітаєте над цим недремним містом
Із тим, хто вас боїться, як свічі
Метелики, проте летить за вами...*

Ця поезія має назву “Нічний політ”. І таку саму назву має нова книга поезій Світлани Короненко, яку презентували минулої весни у книгарні “Є”. Я там була, сиділа поряд зі Світланою і почувалася дуже щасливою, бо мені випало не лише виконувати наші спільні пісні, а ще й проілюструвати цю поетичну збірку моїми графічними роботами, за що я Світлані щиро вдячна.

Світлані Короненко підвладний прямий ефір, коли радіослухачі озиваються до неї, запитують, розповідають, пропонують, дякують. Дзвінки летять на її голос, як на світло.

Поезія — то її щоденний і щонічний труд, її життя і радість, і ті потрясаючі хвилини, коли перечитуєш і дивишся: тобою чи не тобою написано...

Голос її легкий, природний і щирий. І коли лунає з радіоприймача: “З вами Світлана Короненко”, ми радіємо, що вона з нами.

РІЗДВЯНИЙ ПОДАРУНОК ДЛЯ КОРИСТУВАЧІВ ІНТЕРНЕТУ

Із початком 2011 року на сайті тижневика “Слово Просвіти” з’явився pdf-архів. Відтепер відвідувачі інтернет-сторінки нашого тижневика мають можливість завантажити собі на комп’ютер числа газети від 1995 року до сьогодні. Для цього варто лише відвідати сторінку slovoprosvity.org/archive та обрати рік видання, що Вас цікавить, після чого завантажити потрібне число газети.

16-річний архів “Слова Просвіти” — це близько 4 Гб дискового простору. Тож, завантаживши всі числа газети, допитливі читачі матимуть змогу простежити на шпальтах нашого тижневика віхи становлення незалежної Української держави, етапи розвитку й діяльності найбільшої сучасної громадської організації — Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, пригадати знакові публікації відомих діячів сьогодення тощо.

Сподіваємося, що розміщення архіву стане приємним різдвяним подарунком для наших читачів. Будьмо разом!

ПОЕТЕСА БОЖОЮ МИЛІСТЮ

Лариса КОПАНЬ

Можна й простішими словами передати суть поетичного феномену Ганни Чубач — “поетеса від народу”, “для народу”, бо сама є його голосом.

*І судити мене не спішіть,
І не думайте часом хвалити.
Я писала не лиш про своє,
Тут багато із вашої долі:
Срібна шибка у кожного є,
Срібна шибка не гасне ніколи.*

Від перших своїх віршів ця поетична Журавка вражає лагідним ліризмом, природною пісенністю, ширістю. Важке дитинство гартує її тіло й душу.

*Не питайте!
Проминайте!
Ваша жалість — не мені.
Шовк ногам не підстеляйте.
Я — ходила по стерні.*

Пише вона не тільки про одвічні жіночі почуття, про кохання і зраду, — хоч у таких рядках відчувається щемлива правда оголеного серця, — у багатьох віршах і поемах вона піднімається до проблем загальнолюдських і національних:

*Агов, мій роде, страчений увесь!
Агов, народе, змучений до краю!
Буристинний місяць закотився десь.
Ніхто його у травах не шукає.*

Одна за одною з’являються її поетичні книжки. Твори Ганни Чубач вивчають у школі. Сотні пісень на її вірші, а часто і її музику розлітаються містами і селами. А поетеса освоює новий для себе жанр — ліричної поеми: “Очі матері”, “Вітри історії”, “Чорний рік”. А водночас перо мерезить вірші для дітей, бо це з них почина-

ється наш читач, бо це ж найсерйозніша письменницька праця.

Не питайте, скільки їй років. Вона — в роботі. Вона зайнята. “Дуже зайнята”. У вірші з такою назвою — вся наша Ганнуса Чубач.

*Тож не благаю — закликаю:
Не лізьте в душу залюбки!
Я дуже зайнята — співаю.
Сьогодні — голосом ріки.
А завтра дощиком і вітром.
Хто вміє слухати — почув.
Бринить струна у теплім літі,
Чомусь подібна до плачу.*

СВЯТКОВА ФЕЄРІЯ

Валентина ЄФРЕМОВА,
мистецтвознавець,
заслужений працівник культури України

Прекрасний подарунок до Новорічних і Різдвяних свят зробили митці киянам і гостям столиці. “Відчуття часу. Ренесанс “Рукотворення”, саме під таким девізом відкрилася виставка III Всеукраїнської трієнале художнього текстилю. У виставкових залах Будинку художника Національної спілки художників України 90 митців із різних регіонів України представили 160 самобутніх творів. В основі концепції цієї імпрези закладена не лише ідея повернення до основ візуального мистецтва — рукотворного втілення авторського задуму. Загалом такий підхід забезпечує матеріалізацію іманентної суті творчого акту. Як зазначила куратор проекту Зоя Чегусова, член НСХУ, Президент Української секції Міжнародної асоціації арт-критиків АІСА, заслужений діяч мистецтв України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка, науковий співробітник НАН України ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, мистецтво художнього текстилю позиціонується на Трієнале як потужна галузь у сфері культури з притаманними їй ознаками автентичної духовної генетики.

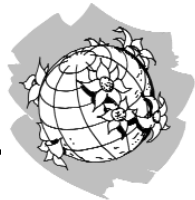
Вітаючи присутніх із відкриттям виставки, заступник міністра культури та туризму Т. Кохан зазначив широту тематичного діапазону представлених творів. Вразна палітра вражає самобутньою красою, вишуканістю, духовністю. Саме тут відчувається невичерпність талантів, якими сповнена Національна спілка художників України. У роботах митців відлено сучасні підходи в царині вишивки, аплікації, плетіння, розпису на тканині, ткацтва. Так старовинне ткацьке ремесло перетворилося на напрям декоративно-ужиткового мистецтва.

Розмаїття авторських стилів розкрило динамічну рівновагу тисячолітніх традицій і сучасної образотворчості як вишукану гармонію регіональних особливостей мистецьких шкіл Сходу-Заходу, Півночі-Півдня нашої держави. Широкий тематичний діапазон і глибина символіко-філософських підтекстів демонструє відхід митців від стандартних смаків у сучасному соціумі. Представлені твори розкрили невичерпні творчі джерела, якими живляться художники текстилю. Відчувається віртуозне володіння розлогою “абеткою” сучасного художнього “смыслотворення”: волокном, ниткою, тканиною, мереживом, полотном. Художники майстерно спілкуються через свої творіння з глядачем.

Художні образи співзвучні сучасності. Самі назви творів розкривають невмирущий дар людини бачити, захоплюватися і створювати прекрасне. Так розкриваються мрії про щасливе життя, міцні родини, самобутні оазис оточуючого світу, філософія внутрішнього стану людини. Саме такими представили свої твори Л. Жоголь “Птахи щастя”, А. Мисковець “Рефлексії на Україну”, (Київ), О. Парута-Вітрук “А осінь ділиться на три...” (Львів), А. Симака “Життя прожити не поле перейти” (Чернівецька область), В. Покиданець “Хмаринки” (Миколаїв), Т. Волошко “Парад планет” (Полтава), О. Федоренко “Напрямки” (Суми), О. Зотова “Старі дахи” (Коломия) та ін.

Митці сміливо експериментують цікавими асоціаціями, створюючи складний смисловий простір. Самобутність творів означена новими зверненнями, ідеями, в яких головують композиція, колір, художній образ, створюючи неповторне обличчя українського духу.

Справді, презентація III Всеукраїнської трієнале художнього текстилю переконала, що український художній текстиль стрімко набрав нових обертів. Це також підтверджує і визнання його досягнень на міжнародних виставках-конкурсах і симпозиумах. Тож побажаємо художникам і надалі збагачувати творчими знахідками скарбницю українського декоративно-ужиткового мистецтва.

На відкритті пам'ятника І. Котляревському

Станіслав ЗМІЄВСЬКИЙ,
м. Одеса

У місті Бендери Придністровської Молдавської Республіки відкрили пам'ятник українському письменнику Івану Котляревському. Видатний майстер слова був справжнім героєм і про це в Придністров'ї пам'ятають. У цій республіці третину населення становлять українці.

Іван Котляревський у 27 літ став військовим і за 14 років дослужився до штабс-капітана. Брав участь у російсько-турецькій війні, відзначився в баталіях під Ізмаїлом і Бендерами. Одного разу він, ризикуючи життям, виїхав на ворожу територію і зміг залучити на російський бік буджацьких татар чисельністю до 50 тис. вершників. За цю блискучу дипломатичну місію й інші заслуги Котляревський був нагороджений орденом Святої Анни III ступеня. А ще він, за дорученням полкового начальства, вів журнал воєнних дій, рукопис

якого дійшов до наших днів. Є там і докладний опис узяття російськими військами Бендерської фортеці 1806 року, після чого Бендери стали частиною Російської імперії.

І хоч із того часу минуло 204 роки, мешканці міста не забули свого літописця. Саме на території воєнно-історичного комплексу “Бендерська фортеця” вони встановили пам'ятник українському поету й драматургу, автору “Енеїди”. Мармурове погруддя виготовив скульптор Петро Герман. А 24 грудня 2010 року відбулося урочисте відкриття монумента за участі президента ПМР Ігоря Смирнова, послів України, Росії і Болгарії у Республіці Молдова.

Промовці залюбки цитували Івана Котляревського, наголошували, що для всіх людей, які проживають у Наддністрянщині, пам'ятник йому буде символом українського народу. Лише виступ Посла Росії в МР Валерія Кузьміна вніс деякий дисонанс у святкове дійство. Він повторив заявлену тезу про те, що “російська, українська, білоруська культури народилися від одного кореня”.

УКРАЇНЦІ ПРИДНІСТРОВ'Я ЧЕКАЮТЬ НЕБАЙДУЖИХ

До речі, 9 квітня минулого року в Наддністрянщині, у місті Бендери, було відкрито монумент на честь 300-річчя Конституції Пилипа Орлика.

Тоді, у торжествах із нагоди 300-річчя “першої української конституції”, відомої ще і як “Бендерська конституція Пилипа Орлика”, взяли участь президент Наддністрянщини Ігор Смирнов і заступник голови Верховної Ради України Микола Томенко. Вони і відкрили монумент у вигляді розгорнутої книги з українським та латинським текстами: рідкісний випадок, коли пам'ятник встановлюють не людині, а історичному документу, який вона створила. Конституція Пилипа Орлика варта такого пошанування. На цьому наголосив, зокрема, і президент Наддністрянщини: “Не слід соромитися говорити про конституцію соратника Мазепи. Підписання її у стінах Бендерської фортеці стало важливим демократичним кроком

в історії України й інших держав Європи. У запорізького козацтва були складні відносини з Російською імперією. Це можна по-різному оцінювати з погляду сучасної політики. Придністровський народ сильний тим, що не переписує історію, не підбудовує її під політику, а завжди пам'ятає, якою ціною довелося відстоювати своє право жити тут”.

Представники нечисленних делегацій з України, що брали участь у відкритті двох уже згаданих тут монументів у ПМР, висловлювали надію, що рано чи пізно на території фортеці буде височіти і пам'ятник Іванові Мазепі, бо 14 жовтня 2008 року тут була закладена плита на місці майбутнього монумента. Його планували відкрити 2009 року, у трьохсоту річницю з дня смерті звиятного гетьмана. Ідею увічнити у Бендерах пам'ять Івана Мазепи підтримали депутати Верховної Ради ПМР Любомир

Риб'як та Володимир Боднар, який водночас очолює тут громадську організацію “Просвіта”. Вже й погруддя для пам'ятника скульптори давно виготовили, але офіційний Тирасполь уникає конфліктів із Москвою, тож погруддя Мазепи поки що не на постаменті, а в музеї, та й то не у відкритій для всіх експозиції, а зберігається у картонній коробці в музейному архіві.

Вважається, що ПМР — це цілком проросійський регіон, обговорюється навіть можливість входження її до складу Росії. Тож найменший прояв проукраїнських настроїв у Придністров'ї сприймається Москвою як підриг її авторитету, як виклик на двобій.

Із розповідей одеситів, зокрема з “Просвіти”, які нерідко навідується до Тирасполя й Бендер із подарунками для українських шкіл і бібліотек, знаю, як добре ставляться місцеві мешканці до України. Хоч на білбордах красуються портрети Путіна й Медведєва, біля мостів та інших стратегічних об'єктів стоять російські “миротворці” з автоматами, а півною є російська мова, у ПМР діють українські гімназії та ліцеї, а Тираспольський університет носить ім'я Тараса Шевченка.

Українська діаспора ПМР потребує нашої підтримки, спілкування з майстрами мистецтв, є потреба у молодіжних і дитячих таборах на кшталт пластових. Годі й сподіватися, що такі дружні контакти й починання знайдуть розуміння чинної української влади. Тож покладатися слід на ініціативу громадських організацій і всіх не байдужих до долі численних українців у близькому зарубіжжі. Нас там чекають!

Пам'ятник на честь конституції Пилипа Орлика

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

У першому числі тижневика “Слово Просвіти” було опубліковано шість зимово-різдвяних віршів Ліни Костенко. Незабаром шанувальники творчості Ліни Василівни зможуть прочитати ці та десятки інших поезій у чудовому виданні Ліни Костенко “Річка Геркаліта”. Книжка побачить світ наприкінці січня 2011 року у видавництві “Либідь”. “Слово Просвіти” обов'язково підготує докладніший матеріал про цю подію. Слідкуйте за нашими публікаціями!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Леся КОВЕРЗНЕВА
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН

Відділ літератури
Марія КУЧЕРЕНКО
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ольга МОШКОВСЬКА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Черговий редактор
Євген БУКЕТ

Кореспонденти
Наталія АНТОНЮК,
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301202
Наклад у січні — 20 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

